

Usporedba produkcije figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja kod psihotičnog poremećaja

Antičević, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:545170>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za lingvistiku

Iva Antičević

**USPOREDBA PRODUKCIJE FIGURATIVNOG JEZIKA U
STRUKTURIRANOM INTERVJU I ZADACIMA SLIKOVNIH
PODRAŽAJA KOD PSIHOTIČNOG POREMEĆAJA**

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2024.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za lingvistiku

Katedra za primijenjenu lingvistiku

**USPOREDBA PRODUKCIJE FIGURATIVNOG JEZIKA U
STRUKTURIRANOM INTERVJU I ZADACIMA SLIKOVNIH
PODRAŽAJA KOD PSIHOTIČNOG POREMEĆAJA**

DIPLOMSKI RAD

15 ECTS-bodova

Iva Antičević

Zagreb, 1. rujna 2024.

Mentor:

doc. dr. sc. Martina Sekulić Sović

Komentor:

doc. dr. sc. Aleksandar Savić, dr. med.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

**Usporedba produkcije figurativnog
jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja kod psihotičnog
poremećaja**

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Iva Antičević

Zagreb, 1. rujna 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Figurativni jezik u kontekstu psiholingvističkih istraživanja	2
3. Psihotični poremećaj – od ranog tijeka do shizofrenije	8
3.1. Shizofrenija	8
3.2. Formalni poremećaj mišljenja	10
4. Jezični deficiti kod psihotičnog poremećaja.....	12
4.1. Razumijevanje i produkcija figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja	14
5. Cilj i hipoteze.....	17
6. Metode.....	19
6.1. Sudionici	20
7. Rezultati.....	22
8. Diskusija	27
9. Zaključak	30
Prilozi	31
Popis literature	43
Sažetak.....	52
Summary.....	52

1. Uvod

Istraživanja psihotičnih poremećaja potpomognuta su brojnim metodama, poput genetske analize ili funkcionalnog oslikavanja mozga. Iako su neuroslikovne metode i biokemijske analize dosegule dijagnostičku točnost 60 do 90 % (De Boer i sur., 2020), jezik još uvijek predstavlja jedan od temeljnih izvora informacija za dijagnosticiranje, a potom i liječenje psihotičnih poremećaja. Razvojem genetske analize i neuroslikovnih metoda, istraživanja jezika u kontekstu psihotičnih poremećaja ponešto su stagnirala (Jo i sur., 2023). Ipak, u novije smo vrijeme svjedoci sve većih napora za otkrivanjem jezičnih biomarkera kod rizične populacije (Corcoran i sur., 2021) te isticanja nužnosti suradnje između psihijatrije i lingvistike (Erdeljac i sur., 2019a). U kontekstu psiholingvističkih istraživanja psihotičnih poremećaja karakteristično je oslanjanje na testove leksičke odluke, zadatke imenovanja i imenovanja slika, zadatke leksičkog usmjerenja te uporaba evociranih potencijala (engl. *event-related potential* – ERP) i funkcionalne magnetske rezonancije (engl. *functional magnetic resonance imaging* – fMRI). Svojevrsan diskursni obrat, odnosno usmjerenost dijela istraživanja na cjelovite diskurse i slobodni govor, načinjen je zaključkom da bi semantička koherencija diskursa mogla predstavljati jedan od jezičnih biomarkera kod rizične populacije (Corcoran i sur., 2021). Uza sve to jezični deficiti kod psihotičnog poremećaja zastupljeni su u najvećoj mjeri na leksičko-semantičkoj, sintaktičkoj i pragmatičkoj razini, što donekle objašnjava diskursnu orijentiranost istraživanja.

Jezični konkretizam ili nemogućnost razumijevanja i produkcije figurativnog jezika definira se kao jedna od temeljnih značajki psihotičnih poremećaja. Međutim većina je istraživanja na tu temu u središte smjestila razumijevanje figurativnog jezika, a ne njegovu produkciju. Cilj je ovog diplomskog rada stoga istražiti produkciju figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja uzimajući u obzir dvije vrste zadataka – strukturirani intervju i zadatke slikovnih podražaja. U teorijskom dijelu rada sažeto se raspravlja o dosadašnjim psiholingvističkim istraživanjima figurativnog jezika te osnovnim značajkama psihotičnih poremećaja. U drugom dijelu rada fokusirat ćemo se na kvalitativnu analizu produkcije figurativnog jezika u dvama modalitetima – verbalnom i slikovnom.

2. Figurativni jezik u kontekstu psiholingvističkih istraživanja

Preduvjet za razvoj psiholingvističkih istraživanja figurativnog jezika, koja se u većoj mjeri dadu zamijetiti od 70-ih godina prošlog stoljeća, bilo je odmicanje od tradicionalnih filozofskih i lingvističkih strujanja koja posredovanje doslovnog značenja gledaju kao na jedini ispravan način uporabe jezika. Figurativnost se tolerirala isključivo kao retoričko sredstvo, a njezina pojava u svakodnevnoj komunikaciji kao narušavanje komunikacijskih norma (Gibbs, 1994a). Začetnik takvog pogleda na jezik britanski je filozof Herbert Paul Grice (1975) i pripadajuće maksime koje razvija u kontekstu općeg načela kooperativnosti, a koje nalažu prikladan i relevantan doprinos u konverzacijskoj situaciji, nužnost iskazivanja istinitih sadržaja, sadržaja za koje postoji valjan dokaz te iskaza koji nisu dvosmisleni i nejasni. Doprinos psiholingvističke perspektive figurativnog jezika u kontekstu općenitih lingvističkih istraživanja Aloairdhi i Kahlaoui (2020) sažimaju u nekoliko ključnih točki – psiholingvistika će opisati mehanizme koji su u pozadini procesiranja figurativnog jezika kod zdravih pojedinaca i kliničke populacije, potom opisati proces usvajanja figurativnog jezika ne bi li na taj način iznjedrila nove teorijske spoznaje usvajanja jezika uopće i u konačnici, sagledat će figurativni jezik kao vrstu (pragmatičke) kompetencije u učenju stranog jezika. Nadalje psiholingvističke spoznaje o figurativnom jeziku mogu pružiti važan uvid u načine funkcioniranja kreativne kognicije, polja koje je recentno privuklo izrazitu pozornost u okviru kognitivne znanosti.

Modeli koji opisuju procesiranje figurativnog jezika značajnije se razvijaju posljednjih 20-ak godina i kreću se od modularnih (npr. model stupnjevine istaknutosti, engl. *the graded salience model* ili podspecifikacijski model, engl. *the underspecification model*) do interaktivnih (npr. model ograničenja zadovoljstva, engl. *constraint satisfaction model*). Navedeni modeli u obzir uzimaju ulogu konteksta te nastoje obuhvatiti sve oblike figurativnosti, čime se dodatno opravdava usmjerenost dijela istraživanja na cjelovite diskurse. Značajan je to korak do kojeg dolazi odmicanjem od tradicionalnih poimanja figurativnog jezika kao sekundarne, gotovo devijantne pojave koja nastaje nakon što se u potpunosti odbaci doslovno tumačenje. Psiholingvistika doprinosi odmaku od takvih teorija zaključkom da procesiranje doslovnog i figurativnog značenja nisu postupci koji se odvijaju sukcesivno (npr. Cacciari, 1994; Gibbs, 1994; Gibbs i Colston, 2006; Gibbs i sur., 2012). Ipak, recentna istraživanja na temelju ERP-a (engl. *event-related potential*) ukazuju na nešto veći kognitivni napor u procesiranju potonjeg (Weiland i sur., 2014). Gibbs će

tako psiholingvistima zainteresiranim za istraživanje figurativnog jezika popisati jezične datosti koje se dotad pojavljuju u istraživanjima, a to su: metafora, metonimija, tautologija, ironija, oksimoron te u svoje odredbe ubraja još frazeme, kolokvijalne izraze/sleng i neizravne govorne činove (1994a). U literaturi se pod figurativnim jezikom još spominju usporedba, hiperbola, sinegdoha, poslovice i šale (npr. Cacciari i Glucksberg, 1994; Coulson, 2012; Cummings, 2014), a oblici figurativnog jezika o kojima se najviše pisalo su metafora, metonimija, ironija i poslovice. U meta-analizi postojećih fMRI istraživanja koja se tiču razumijevanja i produkcije figurativnog jezika, Rapp i sur. (2012) navode 409 aktivacijskih točki od kojih je 280 (60 %) smješteno u lijevoj hemisferi. Meta-analiza također pokazuje klustere koji se javljaju u regijama mozga ekvivalentnim Brodmannovim poljima 9, 13, 45 i 22 (*ibid*). Čini se dakle da su za razumijevanje i produkciju figurativnog jezika, uz Brocino (BA45) i Wernickeovo (BA22) područje, od izrazitog značaja područja za planiranje i organizaciju (BA9) te emocionalnu obradu i integraciju informacija (BA13).

Metaforu je iz lingvističke perspektive moguće sagledati dvojako – kao komunikacijsko sredstvo ili kao sredstvo konceptualne reprezentacije i simbolizacije (Glucksberg, 2001). U novije se vrijeme dvije navedene konceptualizacije integriraju, pa se metafora definira kao kognitivno, jezično sredstvo kojim se nova informacija opisuje pomoću već poznate (Cacciari i Padovanni, 2012), kao proces referiranja na određenu domenu specifičnim vokabularom druge domene (Coulson, 2012) te kao proces kojim se stvara apstraktna poveznica između dvaju koncepata u semantičkom pamćenju (Benedek i sur., 2013). U kontekstu aristotelovskog poimanja metafore kao prijenosa, možemo govoriti o dvjema sastavnicama navedene figure – sadržaju, odnosno novoj informaciji (engl. *tenor*) i prijenosniku, odnosno poznatoj informaciji (engl. *vehicle*). Takve odredbe u skladu su s Lakoffovom i Johnsonovom teorijom o metaforičkoj ustrojenosti konceptualnog sustava (2015). Osim toga uvriježena je i podjela metafora s obzirom na vrstu (primarne, sekundarne, vezane), razinu (opće, specifične), formu prijenosnika (imeničke, glagolske, pridjevske) i stupanj poznatosti (konvencionalne i nove). Podjela s obzirom na stupanj poznatosti (engl. *familiarity*) u novije vrijeme postaje sve izraženija psiholingvistička tema (npr. Boeynaems i sur. 2017). Konvencionalne metafore govornici rabe često, a veza između dvaju koncepata postala je toliko ustaljena da se gotovo ne prepoznaje kao metaforička. Kod produkcije novih metafora ključno je stvaranje poveznice koja ne mora isprva biti očita, a temeljno je obilježje takvih metafora kreativnost. Nužnost razlikovanja konvencionalnih i novih metafora potaknuta je

zaključkom da su u pozadini produkcije dviju navedenih vrsta metafore zapravo različiti procesi. Unatoč brojnim istraživanjima ove figure, empirijski model procesiranja metaforičkog jezika koji bi bio univerzalno prihvaćen još uvijek izostaje. Uz sve navedeno, neuroanatomska istraživanja koja bi lokalizirala razumijevanje metafore pokazuju različite rezultate, smještajući tako razumijevanje podjednako u jezično dominantnu hemisferu (Cardillo i sur., 2018; Klooster i sur., 2020), ali ističući i bilateralnu obradu (Yang, 2014). *The Career of Metaphor* teorija donekle objedinjuje brojne hipoteze. Naime razumijevanje novih metafora potpomognuto je epizodičkim i radnim pamćenjem te procesima koji se odvijaju uglavnom u desnoj hemisferi, dočim je razumijevanje konvencionalnih metafora blisko razumijevanju doslovnih iskaza, a involviranost je jezično nedominantne hemisfere znatno manja (Bowdle i Gentner, 2005). Navedene će postavke glede novih metafora potvrditi Noufi i Zeev-Wolf (2021) koji zamjećuju brže vrijeme aktivacije, a posljedično i bolje rezultate u testovima razumijevanja kod sudionika koji paralelno kontrahiraju mišiće šake lijeve ruke, odnosno potiču aktivaciju desne hemisfere. Maldonado (2023) u studiji slučaja 77-godišnjeg pacijenta s ishemijskim lezijama u desnom temporalnom i parijetalnom režnju zamjećuje nemogućnost razumijevanja novih metafora, no mogućnost interpretacije šest od deset prezentiranih frazema. Produkcija konvencionalnih metafora u velikoj mjeri ovisi o individualnim razlikama u vokabularu, dok produkcija novih metafora uvelike ovisi o fluidnoj inteligenciji i (semantičkoj) verbalnoj fluentnosti, čime se upućuje na povezanost s izvršnim funkcijama (Beaty i Silvia, 2013, prema Benedek i sur., 2013) te parijetalnim korteksom (Benedek i sur., 2013). Procesiranje konvencionalnih i novih metafora vođeno je kvalitativno različitim kognitivnim procesima. U slučaju konvencionalnih metafora riječ je o procesu vezivanja ciljanog koncepta s već formiranom apstraktnom shemom značenja (engl. *vertical alignment*), dok kod novih metafora govorimo o procesu usporedbe najvećeg mogućeg broja karakteristika sadržaja i prijenosnika u svrhe iznalaženja strukturne sličnosti između konceptata. Kod novih metafora dakle riječ je o svojevrsnom serijskom procesiranju (engl. *horizontal alignment*) (Rossetti i sur., 2018).

Metonimija je figura kojom se pojmovi povezuju na temelju njihove logičke, vremenske ili prostorne bliskosti. Teorija prototipa Eleanor Rosch (1978) jedan je od najboljih pokazatelja da nije riječ samo o jezičnom, nego i konceptualizacijskom sredstvu. Nadalje Chen i suradnici (2022) navode brže vrijeme procesiranja metonimije u slučajevima kada prethodni rečenični kontekst sadrži jaču logičku vezu s ciljanom riječi u odnosu na doslovnju uporabu jezika, čime se ukazuje na konceptualizacijsku komponentnu metonimijskog procesiranja. Osim toga proces dohvaćanja

informacija iz dugoročnog pamćenja može se metonimijski sažeti izricanjem samo istaknutog, najvažnijeg dijela događaja ili radnje. U testovima razumijevanja metonimije najveći je stupanj aktivacije lijevog medijalnog temporalnog režnja, područja koje se i inače smatra ključnim za leksičko-semantičku obradu (Rapp i sur., 2011). Iako još uvijek ne postoji dovoljan broj istraživanja na tu temu, postoji mogućnost da je razumijevanje različitih vrsta metonimije također potpomognuto različitim kognitivnim procesima (Weiland i sur., 2014). Psiholingvistička su istraživanja stoga u velikoj mjeri zainteresirana za utvrđivanje uloge različitih rečeničnih struktura i kontekstâ u kojima se metonimija pojavljuje. Poput metafore, metonimije također možemo kategorizirati kao konvencionalne ili nove, a za procesiranje je potonjih, dakako, potrebno nešto više vremena (Frisson and Pickering, 1999, prema Littlemore, 2015). Dio je lingvističkih teorijskih promišljanja zainteresiran za postuliranje razlike između metonimije i sinegdoh. Dok metonimija predstavlja povezivanje na temelju neke vrste bliskosti, sinegdoha predstavlja povezivanje same domene i njezina sastavnog dijela stoga reduciranjem osobe na glavu ili jezik proizvodimo (leksičku) sinegdohu (Pišković, 2023).

Iako se iz pragmalingvističke perspektive pojava tautologije tumači kao kršenje maksime modaliteta, iz semantičkog motrišta njezina pojava ipak ukazuje na posredovanje dijeljenog tipa znanja. Tautološke izraze kojima se iskazuju zanimanja (npr. *Prodavač je prodavač*) i apstraktne imenice vezane uz ljudsko ponašanje (npr. *Obećanja su obećanja*) sudionici lakše interpretiraju, ali im i pridaju negativne konotacije (Gibbs, 1994a). Nadalje tautologije načinjene od konkretnih imenica (npr. *Mrkva je mrkva*) teže je interpretirati jer govornici o njima ne posjeduju zajedničko znanje koje bi rezultiralo stavovima ili čak stereotipima. Novija korpusna istraživanja tautologija u engleskom jeziku nastalih od modalnih glagola nalažu konvencionalnost kao izrazito važan čimbenik njihova razumijevanja (Aoki, 2023), no detaljnija psiholingvistička istraživanja o sveukupnoj ulozi tautologije u kontekstu figurativnog jezika i mišljenja tek sljeduju.

Ironiju karakterizira nesklad (engl. *incongruity*), diskrepancija između iskazanog i onog što se čini ili u što se vjeruje. Ironija također ispunjava i brojne komunikacijske funkcije, poput izricanja negativnih emocija, kritike, postizanja humorističnog učinka, pa čak i zbližavanja. Usto predstavlja izrazito plodonosno područje u psiholingvističkom kontekstu, posebice kada se u obzir uzme *teorija uma* (Premack i Woodruff, 1978), odnosno sposobnost pripisivanja vlastitih i tuđih mentalnih stanja. Deficiti u *teoriji uma* zamjetni su u poremećajima iz spektra autizma i

shizofrenije. Općenita psiholingvistička istraživanja ironije pokazuju da se pojedini iskazi mogu percipirati ironičnim i bez prethodne namjere pošiljatelja za takvim tumačenjem. Sve navedeno zapravo ide u prilog hipotezi da je razumijevanje figurativnog jezika vođeno i olakšano figurativnim načinom mišljenja (Gibbs, 1994a). Osim ironije, na neskladu počivaju još dvije vrste figurativnog jezika – oksimoron i šala. Podrobnija psiholingvistička istraživanja oksimorona tek sljeduju, dok je humor tek nedavno postao psiholingvistička tema (López i Vaid, 2017).

Frazeme definiramo kao konvencionalne višerječne izraze čvrste sintaktičke strukture čije značenje ne predstavlja spoj značenja svih sastavnica (Koller i sur., 2022). Neki frazemi, npr. *Staviti sve karte na stol*, pokazatelj su mogućeg preklapanja s konvencionalnim metaforama. U pojedinim se klasifikacijama uvrštavaju kao podvrste metafore, pa ih se često može naći pod sintagmama *mrtve* ili *okamenjene metafore* (*ibid*). Ipak, novija korpusna istraživanja pokazuju frazeme u svjetlu većeg stupnja fleksibilnosti i nestabilnosti sintaktičkih struktura stoga dovođenje u relaciju s konvencionalnim metaforama i stupanj 'okamenjenosti' tek valja detaljnije opisati.

Produkcija i interpretacija neizravnih govornih činova nije stvar samo jezične arbitrarnosti, nego konceptualnog i pragmatičkog znanja na koje se govornici u tim procesima oslanjaju. Indirektne replike manje su predvidljive, koherentne i semantički povezane s kontekstom u kojem se pojavljuju (Boux i sur., 2023). Operacionalizacija indirektnih govornih činova počiva na isticanju najveće moguće zapreke (engl. *obstacle*) te prešućivanju preostalih koraka s ciljem da će primatelj poruke prepoznati, a potom i provesti slijed postupaka koji su nužni za obavljanje kakve radnje. Istraživanja produkcije neizravnih govornih činova navode dva velika neuralna korelata u pozadini njihova procesiranja. Prvi je povezan s Brocinim područjem, a drugi s prefrontalnim korteksom i temporoparijetalnim spojem. Već sama područja aktivacije ukazuju na kognitivne procese višeg reda koji su nužni za izgradnju situacijskog modela i popunjavanje praznine između iskazanog i impliciranog značenja.

Metafora se i usporedba (engl. *simile*) još od Aristotela smatraju istom figurom. Između njih međutim ipak valja naznačiti razliku – dok metaforu pojednostavljeno prikazujemo formulom *X je Y*, usporedba počiva na formi *X je kao Y*. U kontekstu psiholingvističkih istraživanja razlikujemo ih zbog različitih neuralnih korelata u pozadini njihova procesiranja. Naime i metaforu i usporedbu procesiramo uz pomoć dominantnih frontalnih regija mozga, ali u slučaju usporedbe

također govorimo o aktivaciji medijalnih frontalnih regija, a u slučaju metafora prefrontalnoj aktivaciji (Shibata i sur., 2012).

Nadalje hiperbolu tradicionalno definiramo kao figuru preuveličavanja, no novija teorijska promišljanja u prvi plan smještaju tri svojstva hiperbole – činjenicu da se njome ističe, a ne preuveličava, potom da je izrazito kontekstualno uvjetovana te njezinu evaluativnu funkciju (Harman i Strine, 2023). Popa-Wyatt (2020) hiperbolu definira kao figuru koja se temelji na jazu između načina na koji su se stvari odvile (*F*) i načina na koji su one prikazane, a svrha je takvog postupka isticanje ciljane domene *F* te prenošenje određene afektivne poruke. Poslovice su okamenjene mikrostrukture kojima se iskazuju dobro poznate istine i društvene norme. Dugi su se niz godina smatrale *par excellence* testovima za ispitivanje apstraktnog mišljenja i mogućnosti procesiranja figurativnog jezika. Istraživanja međutim pokazuju da mogućnost razumijevanja poslovice i mogućnost objašnjenja njihova značenja nisu pokazatelji visokog stupnja apstraktnog mišljenja, ali da u nekoj mjeri poslovice ipak odražavaju metaforičku ustrojenost čovjekova konceptualnog sustava (Gibbs i Beitel, 1995).

Humor je, kako navode López i Vaid (2017), kognitivno iskustvo kojim se povećavaju osjećaji veselja i radosti. Neuralni korelati procesiranja humora smješteni su u prefrontalnom korteksu uz povećanu aktivaciju temporalnih asocijativnih regija. Dva su temeljna pitanja u središtu psiholingvističkih istraživanja humora – utjecaj humora na brzinu procesiranja rečenica i odnos između poente vica (engl. *punchline*) i prethodnog konteksta. Za razumijevanje humora nužno je restrukturiranje situacijskog modela u vidu uvođenja novog okvira iz dugoročnog pamćenja nakon prezentirane poente vica (*ibid*).

Figurativni jezik izrazito je plodonosno istraživačko područje kojim dobivamo značajan uvid u procese jezične obrade, mišljenja i kognitivnih funkcija, bilo da je riječ o zdravoj ili kliničkoj populaciji. Noviji pristupi – osim što ističu nužnost uporabe metoda poput praćenja pogleda očiju (engl. *eye-tracking*) i diskursne orijentiranosti istraživanja – sve su više zainteresirani za figurativni jezik u multimodalnom kontekstu (npr. reklamni diskurs, društvene mreže), a u središte smještaju pojedinca i figurativni jezik u svakodnevnim zbivanjima (Ferguson, 2024). Preostaje vidjeti hoće li se i u kojoj mjeri navedene tendencije uklopiti u psiholingvistička istraživanja zdrave i kliničke populacije.

3. Psihотиčni poremećaj – od ranog tijeka do shizofrenije

Psihотиčni poremećaji krovni je pojam kojim se nastoji obuhvatiti veliki broj poremećaja poput shizofrenije, shizoafektivnog, shizotipnog, sumanutog poremećaja te različitih drugih oblika psihoza, kao što su akutni psihottični poremećaj, psihogene psihoze, paranoidne psihoze ili nespecificirane psihoze (Štrkalj-Ivezić, 2011; Erdeljac i sur., 2019). Kao prototipan primjer psihottičnog poremećaja u literaturi se uglavnom navodi shizofrenija. Zajednička karakteristika svih psihottičnih poremećaja pogrešno je testiranje realiteta koje nastaje uslijed poremećaja percepcije, mišljenja i afekta. Važno je naglasiti da se psihottični simptomi također mogu pojaviti u drugim poremećajima, poput depresije ili kao posljedica drugih medicinskih stanja, primjerice autoimunih bolesti i tumora (Erdeljac i sur., 2019a). Za simptome psihottičnih poremećaja karakteristična je podjela u različite domene, među kojima su najznačajnije pozitivna i negativna. U pozitivne simptome ubrajamo halucinacije i deluzije, odnosno promjene u percepciji koje nastaju bez vanjskih podražaja te fiksirana lažna uvjerenja koja se zadržavaju čak i kada su prezentirane suprotne činjenice. U pozitivne simptome ubrajaju se još katatonija, agitacija, dezorganiziran govor, dezorganizirano ponašanje (Ostojić, 2012) te formalni poremećaj mišljenja. Negativne simptome karakterizira smanjenje normalnog funkcioniranja, a čine ih afektivna zaravnjenost, alogija, avolicija, anhedonija, poremećaj pozornosti i poteškoće u socijalnoj interakciji. Dimenzionalna koncepcija psihottičnog poremećaja također podrazumijeva kognitivne, depresivne/anksiozne (afektivne) i agresivne/impulzivne (psihomotorne) simptome (Ostojić, 2012; Karlović i Silić 2019). Iako još uvijek ne postoji općeprihvaćeni model kojim bi se opisali uzroci i mehanizmi nastanka psihottičnih poremećaja, najrasprostranjenija je dopaminska teorija koja se ogleda u deficitima dopaminske neurotransmisije. Dijagnoza se psihottičnog poremećaja postavlja na osnovu postojanja specifičnih simptoma, njihova vremenskog trajanja i utjecaja na funkcioniranje pojedinca.

3.1. Shizofrenija

Shizofreniju definiramo kao teži duševni poremećaj sa specifičnim psihičkim i ponašajnim simptomima (Ostojić, 2012). Poremećaj pogađa oko 1 % svjetske populacije, smatra se mentalnim poremećajem s najvećim utjecajem na kvalitetu i duljinu života oboljelih, a češće od nje obolijevaju

muškarci. Oko 90 % liječenih pacijenata u životnoj je dobi od šesnaeste do pedeset pete godine života (Ostojić, 2012). Stanje je to koje dovodi do „promjene ponašanja, osjećaja, načina doživljavanja, mišljena na način koji pokazuje jasno odstupanje od neke norme” (Štrkalj-Ivezić, 2011). Etiologija shizofrenije još uvijek nije dokraja razjašnjena, no svakako se u obzir uzimaju značaj genetskih i okolišnih čimbenika koji bi mogli utjecati na rani razvoj mozga. Gubitak volumena sive tvari koji se odvija nakon prve epizode ukazuje i na mogućnost tumačenja shizofrenije kao neurodegenerativnog poremećaja (Savić, 2023). Složena klinička prezentacija razlogom je zašto u novije vrijeme zapravo govorimo o spektru shizofrenije. Neuropatološke promjene zahvaćaju brojne dijelova mozga, počevši od prefrontalnog režnja, talamusa, hipokampusa, parijetalnog režnja i malog mozga. Od svoje konceptualizacije u 19. stoljeću još uvijek ne postoji općeprihvaćeni model kojim bi se opisala patogeneza shizofrenije, ali već spomenuta dopaminska teorija zasad predstavlja model na koji se oslanjaju farmakoterapijski postupci. Tijekom povijesti dopaminska je teorija zadobila brojne preinake, a novije verzije i dalje pretpostavljaju promjene dopaminergične neurotransmisije u mezolimbickom putu, no pozornost se također preusmjerava s dopaminskih receptora i na presinaptičku kontrolu (Howes i Kapur, 2009, prema Savić, 2023).

U formalizaciji tijeka shizofrenije na jednom se kraju nalazi visokorizični prodormalni stadij, a na drugom kronični rezidualni stadij (Erdeljac i sur., 2019a). Prodormalni stadij ili stanje povećanog rizika za mentalne bolesti (engl. *at risk mental state* – ARMS) karakteriziraju kognitivno zatajenje, promjene raspoloženja i ponašanja, smetnje nagona, preokupacija neobičnim interpretacijama i naznake oštećenja verbalne fluentnosti (Rojnić Kuzman i Bošnjak Kuharić, 2023; Silić, 2023). Prodormalni je stadij u većini slučajeva ipak samo retrospektivni koncept, stoga bismo početnom točkom mogli odrediti prvu psihotičnu epizodu, odnosno rani tijek psihotičnog poremećaja. Prva psihotična epizoda (engl. *first-episode psychosis* – FEP) nastupa naglo i može trajati od nekoliko dana do nekoliko tjedana. Razdoblje od prve psihotične epizode do početka liječenja od izrazitog je značaja za daljnji razvoj i ishod simptoma koji vremenom mogu postati izraženiji i dovesti do razvoja shizofrenije. Kritičnim razdobljem od pojave prve psihotične epizode smatra se sljedećih tri do pet godina (Erdeljac i sur., 2019a). Veći vremenski razmak od prve psihotične epizode do početka liječenja povezan je s neadekvatnom remisijom, slabijim odgovorima na terapiju i lošim sveukupnim ishodom po pitanju broja simptoma i kvalitete života (Prakash i sur., 2021). Navedeni pozitivni simptomi – halucinacije i deluzije – odražavaju

perceptivne promjene i promjene u sadržaju misli. Formalni poremećaj mišljenja (engl. *formal thought disorder*) također ubrajamo u pozitivne simptome, no za razliku od halucinacija i deluzija, odražava promjene u organizaciji, a ne sadržaju misli, što se posljedično odražava i na organizaciju jezika i govora. Kognitivni deficiti u povijesti su konceptualizacije same bolesti prvi zamijećeni, tako će Emil Kraepelin bolest nazvati *dementia praecox* ili „neuobičajena rana mentalna deterioracija” (Mimica i sur., 2006: 70). Kognitivni deficiti uključuju promjene pažnje, radnog pamćenja, izvršnih funkcija, verbalnog i vizualnog učenja, socijalne kognicije, rješavanja problema i prepoznavanja emocija (Cummings, 2008; Rojnić Kuzman i Bošnjak Kuharić, 2023). Promjene na tom planu u novije vrijeme plijene sve veću pozornost i mogle bi postati rani pokazatelj bolesti, odnosno način formalizacije prodormalnog stadija. Primjerice promjene i deficiti u izvršnim funkcijama ne samo da su zamjetne u početnim fazama bolesti, nego i kod visokorizične populacije (Orellana i Slachevsky, 2013). Važeći dijagnostički kriteriji shizofrenije predstavljaju ljestvice MKB-10 (*10. Međunarodna klasifikacija bolesti i ozljeda*) Svjetske zdravstvene organizacije i DSM-5 (*Dijagnostički i statistički priručnik za duševne poremećaje*) Američke psihijatrijske udruge. Od 1. siječnja 2022. godine dostupna je i nova klasifikacija, MKB-11. Zajedničko DSM-5 i MKB-11 klasifikacijama pojednostavljivanje je dijagnostičkih kriterija (Andrić-Petrović i Marić, 2019) te napuštanje tradicionalnih kliničkih podtipova shizofrenije (npr. hebefrene i paranoidne) s obzirom na činjenicu da takva podjela nema relevantne učinke na tijek liječenja i prognozu bolesti (Gaebel i Zielasek, 2015). Za većinu onih s dijagnozom shizofrenije kronična, rezidualna faza poremećaja obično nastupa oko četrdesete godine života, a popraćena je uglavnom kognitivnim i negativnim simptomima.

3.2. Formalni poremećaj mišljenja

Formalni poremećaj mišljenja multidimenzionalni je poremećaj koji se pojavljuje u brojnim mentalnim poremećajima, no predstavlja jedan od temeljnih znakova shizofrenije s prevalencijom od 50 do 80 % slučajeva (Roche i sur., 2015, prema Maderthaner i sur., 2023). Podrazumijeva promjene u organizaciji mišljenja, a posljedično se odražava na jezik i komunikaciju. U dijagnostici je označavanje takvih pojava patološkim, iako potkrijepljeno standardiziranim ljestvicama jezične procjene (npr. *Skala za procjenu poremećaja mišljenja jezika i komunikacije*, engl. *Scale for Assessment of Thought, Language and Communication – TLC* ili *Indeks mišljenja i jezika*, engl.

Thought and Language Index – TLI), još uvijek izazov. Značajan istraživački pomak načinjen je svojevrsnim diskursnim obratom, odnosno prikupljanjem većih korpusa pomoću kojih bi se utvrdile egzaktne karakteristike formalnog poremećaja mišljenja (Hoffmann i sur., 1982, prema Palaniyappan i sur., 2023), a posljedično i modificirali postojeći testovi i unaprijedili dijagnostički postupci. Poremećaj nastaje kao posljedica promjena u funkciji temporalnih regija mozga koje su povezane s auditornom percepcijom, jezičnim procesiranjem i socijalnom kognicijom. Navedene su funkcije ujedno dio kortikalnih mreža povezanih s kognitivnim procesima višeg reda (Wensing i sur., 2017). Heterogenost se formalnog poremećaja mišljenja očituje u podjeli samih simptoma na pozitivne i negativne. Na jezičnom planu pozitivni simptomi uključuju pojavu dezorganiziranog govora, neologizama, neriječi, idiosinkratičnosti i povezivanje udaljenih koncepata (Kuperberg, 2010; Rosenkranz i sur., 2019). Analizirajući jezik i govor osobe oboljele od shizofrenije Hitrec i sur. (2015) zamjećuju pojavu tangencijalnih odgovora, promjenu konteksta s konkretnog na apstraktni te pojavu tzv. jezičnih satelita, odnosno sekundarnih diskursa koji nisu toliko presudni za prvotni, ali koji se sporadično u nj umeću. Tangencijalnost i pojava neprikladnih odgovora tumače se kao slabljenje asocijativnih veza (Kuperberg, 2010), odnosno veća aktivacija u semantičkom pamćenju (Erdeljac i sur., 2019b). U težim oblicima pozitivnog formalnog poremećaja mišljenja govor može biti nerazumljiv na razini pojedinačnih riječi i cijelih rečenica, a takvu pojavu nazivamo još i *salata od riječi*. Osim toga narušena koherencija diskursa može ukazivati na referencijalnu disfunkciju koja se u posljednje vrijeme smatra jednom od temeljnih karakteristika poremećaja (Çokal i sur., 2018). Negativni pol formalnog poremećaja mišljenja karakterističan je po deficitima jezične proizvodnje, točnije siromaštvu govora i alogiji (Rosenkranz i sur., 2019).

4. Jezični deficiti kod psihotičnog poremećaja

Jezični deficiti istaknuta su pojava u kliničkoj slici psihotičnih poremećaja, posebice shizofrenije. Povezani su s formalnim poremećajem mišljenja, mogu se zamijetiti na gotovo svim jezičnim razinama, a objašnjavaju se deficitima u semantičkom i radnom pamćenju, *teoriji uma* te teškoćama u izvršnim funkcijama. Vrsta i ozbiljnost deficita pokazuju veliku varijabilnost i razlikuju se ovisno o postojanju pozitivnih i negativnih simptoma, odnosno pozitivnih i negativnih simptoma formalnog poremećaja mišljenja.

Klinička populacija pokazuje sporiji tempo govora, veći broj pauza i oklijevanja, monoton govor, pa čak i promjene u visini i kvaliteti glasa (Cummings, 2008). Sve navedene karakteristike češće se pojavljuju kod negativnih simptoma, a posljedično se odražavaju i na prozodijska svojstva govora koja u novije vrijeme postaju istaknuta tema fonetskih i lingvističkih istraživanja. Primjerice neujednačena prozodija (engl. *flattened prosody*) može biti prisutna čak i u kontekstima kada se afektivno rabi vokabular. Osim toga prozodija zauzima važno istraživačko pitanje i u sprezi sa sintaksom. Naime promjene u prozodiji mogu sugerirati rečenične granice i izmjenu turnusa, no čini se da klinička populacija pokazuje teškoće u prepoznavanju tih granica (Alpert i sur., 2000, prema Meyer i sur., 2021). Zaravnjenost afekta (engl. *flat affect*) i aprozodija također mogu biti uzrokovani deficitima motoričke kontrole, koji se pak pokazuju kao indikator prodormalnog stadija bolesti. Morfološki deficiti kod psihotičnog poremećaja iznimno su rijetki i često ovise o tipološkim karakteristikama jezika govornika (Convington i sur., 2005). Neologizmi koji obilježavaju govor oboljelih od psihotičnih poremećaja u skladu su s fonotaktičkim pravilima govornikova jezika te nastaju zbog deficita u zahvaćanju jedinica iz semantičkog pamćenja, a ne zbog deficita u derivacijskim procesima. Premda se jezični deficiti zamjećuju na fonološkoj i morfološkoj razini, čini se da su ipak istaknutiji na leksičko-semantičkoj, sintaktičkoj i pragmatičkoj razini (Ehlen i sur., 2023).

Teškoće u leksičkom dohvaćanju izražena su pojava u psihotičnom poremećaju. Klinička populacija manje je senzitivna na diskursni kontekst (Kuperberg, 2010b; Li i sur., 2017), odabire riječi koje su nepovezane s postojećim diskursnim planom, a njihov jezik postaje dezorganiziran i tangencijalan. Dezorganiziranost i tangencijalnost diskursa osoba s psihotičnim poremećajem dodatno se može vizualizirati latentnom semantičkom analizom, točnije metodom kojom se riječi

i njihova značenja prikazuju kao vektori u semantičkom prostoru. Rečenice s niskim stupnjem koherencije sadržavat će riječi koje označavaju relativno udaljene koncepte, a vektori će u semantičkom prostoru pokazati disperzivnost (De Boer i sur., 2020). Razvojem korpusnih metoda u lingvistici, kod osoba s psihotičnim poremećajem također su zamijećeni pojava većeg broja asocijacija (Maher i sur., 2005, prema Kuperberg, 2010a) i manja leksička supojavnost (Elvevåg i sur., 2007, prema Kuperberg, 2010a). Riječi koje se često pojavljuju zajedno uglavnom imaju i čvršće semantičke asocijacije od riječi koje se pojavljuju u različitim kontekstima (Kuperberg, 2010a). Navedene značajke ukazuju na slabljenje asocijativnih mreža kao jedne od karakteristika formalnog poremećaja mišljenja. Takve pojave nisu posljedica oštećenog semantičkog pamćenja, nego deficita u dohvaćanju samih koncepata. Deficiti na leksičko-semantičkoj razini ispituju se testovima (semantičke) verbalne fluentnosti, leksičke odluke, semantičke kategorizacije, leksičkog usmjeravanja (engl. *priming*), testovima predočivosti i senzomotoričkim normama (Erdeljac i sur., 2019a). Klinička populacija s psihotičnim poremećajem pokazuje deficite semantičke verbalne fluentnosti, a u novije se vrijeme navedeni deficiti počinju tumačiti kao mogući prediktor psihoze s obzirom na činjenicu da su prisutni i u visokorizičnoj populaciji. Osim toga testovi leksičkog usmjeravanja pokazuju pretjeranu aktivaciju asocijativnih mreža čak i u slučajevima udaljenih koncepata (Erdeljac i sur., 2019b), a mogući razlog za takvu pojavu leži u deficitima inhibitorске kontrole (Sekulić Sović i sur., 2019). Deficiti na sintaktičkoj razini uglavnom su vezani uz sveukupna kognitivna oštećenja. Kompleksnost rečeničnih struktura je reducirana, pa je primjerice napretkom bolesti uočena manja uporaba zavisnosloženih i umetnutih rečenica (DeLisi, 2001, prema Cummings, 2008: 366).

Pragmatika se od sintakse i semantike razlikuje jer podrazumijeva nastanak značenja u interaktivnom kontekstu. Ova razina jezične djelatnosti uključuje odabir, organizaciju i razumijevanje teme, održavanje konverzacije, izmjenu govorničkih uloga i čini se da je u okviru psihotičnog poremećaja riječ o razini koja je najviše pogođena. Primjerice klinička populacija s dijagnozom shizofrenije pokazuje teškoće u organizaciji cjelovitih diskursa, što je vidljivo u narušenosti zadanih deiktičkih okvira (Hitrec i sur., 2015). Osim toga može se zamijetiti manja uporaba konektora i veznih sredstava, otežano razumijevanje dugih i gramatički kompleksnih rečenica (Kuperberg, 2010a), teškoće u razumijevanju figurativnog jezika i neprikladni odgovori na indirektna pitanja (Li i sur., 2017). Pragmatički se deficiti u kombinaciji s teškoćama u socijalnoj interakciji javljaju u 30 % slučajeva (Saban-Bezalel i Mashal, 2017), stoga bi njihovo

razumijevanje moglo detaljnije osvijetliti i unaprijediti psihoterapijske postupke i socijalnu integraciju kliničke populacije. Deficiti na ovoj razini često se povezuje s nedostacima *teorije uma*, odnosno (ne)mogućnosti uvida u vlastita i tuđa mentalna stanja te nedostacima radnog pamćenja i izvršnih funkcija. Deficitima u radnom pamćenju mogu se objasniti teškoće funkcioniranja u društvenom kontekstu, odnosno teškoće u produkciji kontekstualno uvjetovanog značenja. Osim toga izvršne funkcije – koje uključuju samoregulaciju, planiranje i provedbu ponašanja – prethode i uvjetuju razvoj *teorije uma* (Li i sur., 2017).

4.1. Razumijevanje i produkcija figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja

Jezični konkretizam, odnosno nemogućnost razumijevanja i produkcije figurativnog značenja odveć je poznata karakteristika psihotičnog poremećaja. Povezuje se s formalnim poremećajem mišljenja, a posljednjih nekoliko desetljeća i tumači kao sekundarna pojava uslijed općenitih deficita *teorije uma*, izvršnih funkcija, kontekstualnog procesiranja i organizacije semantičkog pamćenja (Rossetti i sur., 2018). Moguća objašnjenja za jezični konkretizam također se ogledaju u činjenici da je riječ o značenju obilježenom situacijskim čimbenicima, mentalnim stanjem govornika, (konverzacijskim) ciljevima i strategijama pošiljatelja poruke. Ipak, istraživanja figurativnosti u kontekstu psihotičnog poremećaja poglavito su se bavila razumijevanjem figurativnosti – ponajviše metafore, ironije i šala – a nešto manje njezinom produkcijom.

Teškoće u razumijevanju metafora kod psihotičnih poremećaja zamijećene su još 60-ih godina prošlog stoljeća, a rezultati su prvotnih istraživanja dosad replicirani nebrojeno puta, uzimajući u obzir populaciju u svim fazama bolesti – prvoj psihotičnoj epizodi, remisiji, kroničnom stadiju (Rapp i sur., 2018). Istraživanja razumijevanja metaforičkog jezika kod psihotičnih poremećaja uglavnom se provode uz pomoć metaforičkih priča koje sudionici moraju interpretirati te testova razumijevanja poslovice. Testovi razumijevanja poslovice dosad su bili od izrazitog značaja, čak predstavljaju i jednu stavku PANSS-a (*Ljestvica pozitivnih i negativnih simptoma shizofrenije*, engl. *Positive and Negative Syndrome Scale*), no u posljednje se vrijeme – razlikovanjem konvencionalnih i novih oblika koje figure – počinje propitivati njihova učinkovitost u okvirima navedenog testa. Elvevåg i sur. (2011) ispitujući razumijevanje i interpretaciju metaforičkih iskaza kod shizofrenije (npr. *Ona u njemu budi zvijer*) zamjećuju prevladavanje

konkretističkih objašnjenja. Deamer i sur. (2019) pak odlaze korak dalje i, odmičući se od uvriježenih testova u kojima se od sudionika očekuje objašnjenje metaforičke priče, provode test razumijevanja metaforičke priče nakon koje je potrebno odabrati korespondirajući slikovni podražaj. Autori kod kliničkih sudionika zamjećuju slabije rezultate, a bilježe i da je pogrešan odgovor uvijek doslovni slikovni podražaj. Novija psiholingvistička istraživanja u obzir su uzela i potkrijepila nužnost spomenute distinkcije između konvencionalnih i novih metafora, pa tako Rapp i sur. (2018) te Adamczyk i sur. (2024) bilježe slabije rezultate i duže vrijeme aktivacije kod kliničke populacije s dijagnozom shizofrenije u slučaju potonjih. Uz sve navedeno, klinička populacija također pokazuje i slabije rezultate na testovima razumijevanja poslovice i ironije (Rapp i sur., 2013). Teškoće u razumijevanju ironije međutim ipak zahvaćaju samo dio kliničke populacije (Rapp i sur., 2013; Saban-Bezalel i Mashal, 2017), a većina sudionika na testovima pokazuje nešto duže vrijeme reakcije, ali i točnost od 97 %. Značajnije razlike u razumijevanju ironije između kliničke populacije i kontrolne skupine također ne bilježe ni Adamczyk i sur. (2024). Valja napomenuti da se teškoće u razumijevanju ironije povezuju se s deficitima u *teoriji uma* (Rapp i sur., 2013; Happé, 1995, prema Li i sur., 2017), prozodijskim karakteristikama riječi (Rapp i sur., 2013) te drugim kognitivnim procesima. Testovi razumijevanja humora temelje se na upitnicima koji kombiniraju slikovni i verbalni aspekt (npr. stripovi). Istraživanja konzistentno pokazuju slabije razumijevanja humora, posebice onih šala koje se oslanjaju na *teoriju uma* (Wyszomirska i sur., 2020). Autori također zaključuju da se buduća istraživanja humora valjaju pozabaviti pitanjem zadržava li klinička populacija s psihotičnim poremećajima mogućnost produkcije humorističnih iskaza ili su deficiti prisutni samo u zadacima razumijevanja.

Broj istraživanja koja su se bavila produkcijom figurativnog jezika kod psihotičnih poremećaja znatno je manji. Riječ je o istraživačkom pitanju kojemu tek valja posvetiti stanovitu pozornost. Postojeća istraživanja međutim izvještavaju o pojavi figurativnosti koja se u kliničkoj populaciji s dijagnozom shizofrenije i kontrolnoj skupini znatno ne razlikuje (Billow i sur., 1997). Elvevåg i sur. (2011) uspoređivat će pojavu metafore u slobodnom govoru te pojavu metafora vezanih uz vrijeme. Kvantitativne razlike u pojavi metafora među kliničkim sudionicima i kontrolnom skupinom gotovo da nema. Do istih zapažanja dolaze i Despot i sur. (2021) koji međutim analiziraju figurativnost, odnosno produkciju metafore, u shizofreniji na trima razinama – lingvističkoj, konceptualnoj i diskursnoj. Materijali kojima se autori služe sačinjeni su od slikovnih podražaja (slikovnica *Frog, Where are You?*, autora Mercera Mayera iz 2003. godine) i

strukturiranog intervjua s poluotvorenim pitanjima, poput *Opišite grad u kojem živite, Zašto ljudi idu u školu?, Kako provodite Vaše slobodno vrijeme?*. Na lingvističkoj i konceptualnoj razini razlikâ između kliničkih sudionika i kontrolne skupine gotovo da nema. Na diskursnoj su pak razini u strukturiranom intervjuu zamijećene teškoće u očuvanju kohezije i nemogućnost zaustavljanja asocijacija. Autori također, osim metafore, bilježe pojavu metonimije, hiperbole i ironije, no detaljnije ne tumače eventualnu razliku između dvaju modaliteta.

5. Cilj i hipoteze

Cilj je rada istražiti pojavu figurativnog jezika u širem smislu riječi (metafora, metonimija, tautologija, ironija, oksimoron, frazemi, indirektni govorni činovi, usporedba, hiperbola, poslovice i šale) kod kliničke populacije s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutne psihoze iz spektra shizofrenije (F23) te izraditi kvalitativnu analizu figurativnog jezika kod kliničkih sudionika na temelju dviju vrsta zadataka (strukturiranog intervjua i zadataka slikovnih podražaja), odnosno uzimajući u obzir dva modaliteta – verbalni i slikovni. Detaljnija istraživanja na temu produkcije figurativnog jezika u kontekstu psihotičnog poremećaja tek sljeduju s obzirom na to da je većina istraživanja poglavito usmjerena na razumijevanje figurativnog jezika ili eventualno produkciju metafore. Ovaj rad stoga predstavlja, koliko nam je poznato, prvu kvalitativnu analizu figurativnog jezika na temelju strukturiranog intervjua i slikovnih podražaja na hrvatskom govornom području.

Zadaci koje rabimo u istraživanju predstavljaju svojevrsan kontinuum s obzirom na to da se kreću od izricanja vlastitog iskustva, preko interpretacije slikovnih podražaja tzv. projekcijske prirode, pa sve do ilustracije priče u trećem licu. Istraživanje bi trebalo pokazati kontinuirano manji udio figurativnog jezika primicanjem zadacima ilustracije priče. Takve rezultate ponajviše možemo očekivati s obzirom na deficite u *teoriji uma*.

H1. Klinički sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) pokazat će očuvanu mogućnost produkcije figurativnog jezika na temelju strukturiranog intervjua i slikovnih podražaja. Figurativni jezik u širem smislu definirali smo u uvodnom teorijskom poglavlju na temelju dosadašnjih općenitih psiholingvističkih istraživanja stoga naša očekivanja idu u smjeru pojave frekventnih figura, poput metafore, metonimije, tautologije, ironije, oksimorona, frazema, indirektnih govornih činova, usporedbe, hiperbole, poslovice i šala. Pretpostavku temeljimo na istraživanju produkcije metaforičkog jezika koje provode Despot i sur. (2021), a koji uporabom *MIPVU* metode (Steen i sur., 2010, prema Despot i sur. 2021) zaključuju da je produkcija metafora kod kontrolne skupine i kliničkih sudionika gotovo jednaka.

H2. Figurativni jezik kliničkih sudionika s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) pokazat će se kao kontekstualno prikladan, a značenja koja se iskazima posreduju jasna su i razumljiva, čak i u slučaju uporabe nekonvencionalnih figurativnih iskaza. Navedena pretpostavka u skladu je sa zaključcima istraživanja produkcije metaforičkog jezika

Despot i sur. (2021). Naime istraživanje pokazuje da je figurativni jezik kliničkih sudionika kontekstualno i oblikom prikladan, a osim metafore autori prilikom konceptualne analize izdvajaju još i metonimiju, ironiju i hiperbolu.

H3. Klinički sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) pokazat će značajnije slabiju produkciju figurativnog jezika odmakom od osobnih priča, a konkretistička tumačenja u većoj se mjeri dadu zamijetiti kod zadataka slikovnih podražaja. Pretpostavku temeljimo zbog same prirode slikovnih podražaja koji predstavljaju svojevrsno usmjerenje pozornosti stoga je mogućnost produkcije figurativnog jezika znatno manja. Uz sve navedeno, s obzirom na to da je kod slikovnih podražaja potrebno ponuditi uvid u stanje i osjećaje likova na ilustracijama, pretpostavku o značajnije slabijoj produkciji figurativnog jezika u slikovnim podražajima temeljimo i na deficitima u *teoriji uma* karakterističnim za psihotične poremećaje (Rossetti i sur., 2018).

H4. Klinički sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) pokazat će veći udio figurativnog jezika u zadacima interpretacije slikovnih podražaja tzv. projekcijske prirode u odnosu na ilustraciju priče u trećem licu. Zadaci opisa slikovnih podražaja ambiguitetne su prirode i u psihološkim se testovima rabe za ispitivanje crta ličnosti, emocija i motiva. Zadaci nemaju jednoznačne odgovore, a očekivano je projektiranje osjećaja i unutrašnjih doživljaja, stoga bi takvi podražaji mogli rezultirati većom produkcijom figurativnog jezika. Osim toga zadatak ilustracije priče u trećem licu donosi slikovne podražaje s vanjskim referentom, pa je zanimljivo promatrati u kolikoj će se mjeri klinički sudionici oslanjati na *teoriju uma*.

6. Metode

Istraživanje je provedeno *Protokolom* (v2) na hrvatskom jeziku (Sekulić Sović i Savić) u okviru projekta *International Scientific Consortium for Research in Thought, Language and Communication in Psychosis* (DISCOURSE¹). Upitnik sadrži sedam odjeljaka, odnosno zadataka. Četiri odjeljka čine strukturirani intervjuu (*Slobodni govor*, *Osobna priča*, *Priča o zdravlju*, *Izvjeshća o snovima*), jedan odjeljak čini opis triju slika tzv. projekcijske prirode, potom slijedi odjeljak ilustracije priče i u konačnici, odjeljak čitanja i prisjećanje. U ovom istraživanju fokus je bio na četirima odjeljcima koji čine strukturirani intervju, trima slikovnim podražajima projekcijske prirode koji čine odjeljak opisa slika te odjeljku ilustracije priče.

Odjeljak slobodnog govora sačinjen je od pitanja koja se odnose na sudionikovu svakodnevicu (*Možete li mi reći nešto o sebi?*, *Razgovarajmo o Vašem poslu/školovanju/gradu/mjestu/obitelji* te *Razgovarajmo o nekim Vašim omiljenim stvarima*). Odjeljak osobne priče tiče se nečeg važnog što se u nekom dijelu života dogodilo sudioniku. Odjeljkom priče o zdravlju potiče se produkcija diskursa koji se odnosi na doživljene simptome i samu povijest teškoća, pa se sudionicima postavljaju pitanja poput *Možete opisati što se dogodilo i kako ste se osjećali*. U odjeljku izvješća o snovima od sudionika se očekuje opisivanje posljednjeg sna kojeg se sjeća ili opis snova koji su mu se tijekom života često ponavljali. Zadatak slikovnih podražaja tzv. projekcijske prirode sačinjen je od triju slikovnih podražaja (*Prizor seoskog krajolika i žene koja drži knjigu te gleda muškarca koji u pozadini radi u polju*; *Muškarac koji se okreće od žene koja ga hvata za ramena*; *Sunce sija između oblaka poviše zgrade s druge strane mosta. Žena stoji na mostu i gleda u vodu*), a prilikom testiranja kliničkim je sudionicima izrečena sljedeća uputa: *Pokazat ću Vam tri slike, jednu po jednu. Kad svaku sliku stavim pred vas, želim da mi opišete sliku što detaljnije možete. Recite mi što vidite na slici i što mislite da se možda događa. Nastavite pričati dok Vas ne zaustavim*. Kod zadatka ilustracije priče kliničkim se sudionicima, poput slikovnice, pokazuju slike koje opisuju središnji događaj iz priče uz uputu: *Pokazat ću Vam neke slike iz priče. Možete pregledavati stranice koliko god Vam je potrebno. Nakon što vidite sve slike po redu, želim da mi ispričate priču svojim riječima*. Odgovori sudionika su snimani, a audiosnimke su anonimizirane i transkribirane u softveru *Computerized Language*

¹ Discourse in Psychosis. <https://discourseinpsychosis.org/> [pregled 12.8.2024].

ANalysis – CLAN. Istraživanje je provedeno uz pisanu suglasnost kliničkih sudionika i odobrenje Etičkog povjerenstva Klinike za psihijatriju Vrapče (Zagreb), pod brojem: 23-188/48-19.

Nakon transkripcije snimki, uslijedila je ekstrakcija i kvalitativna analiza figurativnog jezika. Figure kao konvencionalne i nove, između ostalog, kategoriziramo oslanjajući se na mrežne korpuse i posvjedočena rječnička značenja. Za konvencionalne oblike metafore i konceptualne metafore rabimo *MetaNet.HR*². Prilikom označavanja frazema rabimo *Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika* (Filipović Petrović i Parizoska 2022)³ i *Bazu frazema hrvatskog jezika*⁴, a za ostale oblike figurativnog jezika potvrde tražimo na *Sketch Engine* hrvatskom mrežnom korpusu – hrWaC 2.2⁵ i HJP-u (*Hrvatskom jezičnom portalu*)⁶.

6.1. Sudionici

U istraživanje je uključeno sedam sudionika s postavljenim dijagnozama shizofrenije (F20) ili akutne psihoze iz spektra shizofrenije (F23). Četiri sudionika (57 %) bila su muškog spola, a tri ženskog (43 %). Riječ je o jednojezičnim govornicima, uz napomenu da dvoje sudionika također poznaje i strane jezike. Dob ispitanika kreće se u rasponu od 19 do 32 godine, a prosječno imaju 25,7 godina (SD=4,64). Svi sudionici završili su najmanje 12 godina obrazovanja te prosječno imali dvije psihotične epizode. Napomenimo da je razlog nerazdvajanja dviju kliničkih skupina zapravo ista klinička manifestacija simptoma poremećaja. Za postavljanje dijagnoze shizofrenije ključno je samo trajanje psihotičnih simptoma koje mora biti nešto duže od šest mjeseci. U *Tablici 1.* nalaze se detaljniji sociodemografski podaci za svih sedam sudionika:

² MetaNet.HR. <https://metanet.hr/> [pregled 26.9.2024].

³ Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika. <https://lexonomy.elex.is/#/frazeoloskirjecnikhr/> [pregled 26.9.2024].

⁴ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/> [pregled 26.9.2024].

⁵ Sketch Engine. <http://www.sketchengine.eu> [pregled 26.9.2024].

⁶ HJP = Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pregled 26.9.2024].

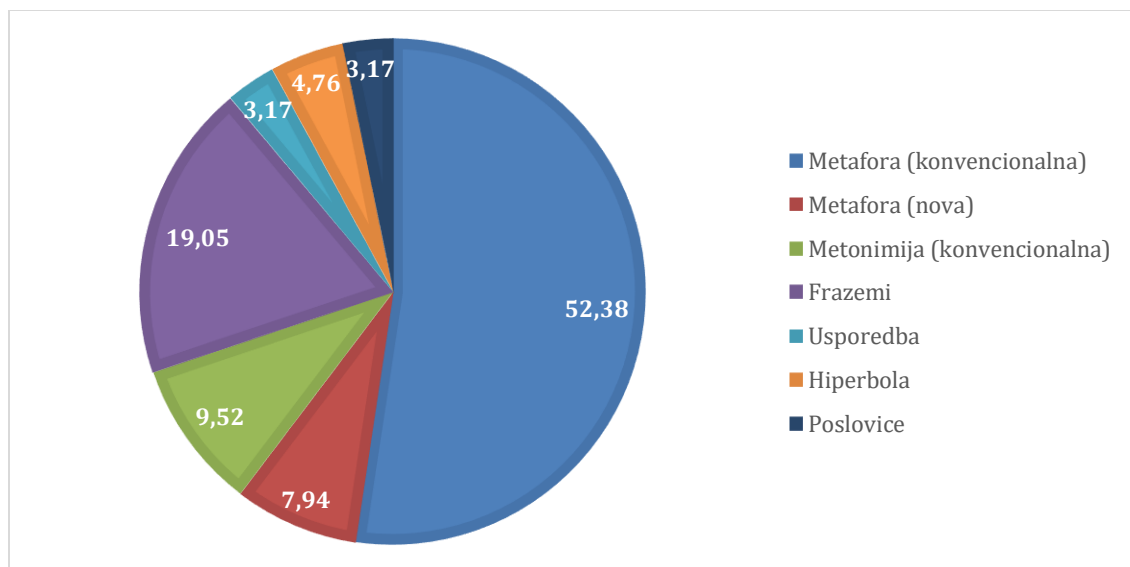
Tablica 1. Sociodemografski podaci sudionika (N=7)

Sudionik	Spol	Dob	Poznavanje jezika	Godine obrazovanja	Epizoda	Broj mjeseci od početka prve epizode	Dijagnoza
001	M	28	višejezičnost	12	3	68	F20
002	Ž	27	dvojezičnost	15	1	1	F23
003	M	20	jednojezičnost	12	3	27	F20
004	Ž	26	jednojezičnost	12	1	2	F23
005	M	28	jednojezičnost	12	2	48	F20
006	M	32	jednojezičnost	15	3	90	F20
007	Ž	19	jednojezičnost	12	1	6	F23

7. Rezultati

Rezultati kvalitativne analize pokazuju da je figurativni jezik kod kliničke populacije s dijagnozom shizofrenije (F20) ili akutne psihoze iz spektra shizofrenije (F23), bez obzira na uvriježena mišljenja o konkretističkoj uporabi jezika, ipak prisutan. U korpusu možemo zamijetiti šest različitih oblika figurativnog jezika – metaforu, metonimiju, frazeme, usporedbu, hiperbolu i poslovice. U korpusu su ukupno zabilježene 63 figure. Izdvojene su dakle 33 konvencionalne metafore, 12 frazema, šest konvencionalnih metonimija, pet novih metafora, tri hiperbole, dvije poslovice i dvije usporedbe. U skladu s novijim psiholingvističkim istraživanjima, metafore smo kategorizirali kao konvencionalne i nove. Sudionici se u najvećoj mjeri oslanjaju na konvencionalne metafore i frazeme, kao svojevrsne okamenjene strukture. U prilog tezi da je u pozadini konceptualizacijskih sposobnosti zapravo figurativnost ide i činjenica da se, osim na metaforu i frazeme, sudionici u velikoj mjeri oslanjaju i na metonimiju. *Slika 1.* prikazuje distribuciju svih figura u analiziranom korpusu:

Slika 1. Distribucija figurativnog jezika u ukupnom korpusu

Kao što smo prethodno već naznačili, figurativni jezik i značenje izrazito su kompleksni pojmovi koji uvelike ovise o brojnim varijablama, poput situacijskih čimbenika, namjera pošiljatelja i primatelja poruke, interpretacijskih sposobnosti govornika i slično. Osim toga kvalitativna analiza uvijek ovisi i o istraživačevoj subjektivnoj procjeni (Crocker, 2009), stoga smo se u definiranju

figura zadržali na rješenjima koja su argumentacijski najuvjerljivija, ali smo ponudili i neka alternativna tumačenja. U teorijskom smo dijelu rada postavili okvir očekivanja glede figura koje će se pojaviti u istraživanju. Na *Slici 1.* međutim ne nalazimo tautologiju, ironiju, oksimoron, neizravne govorne činove i humor. Ipak, dio ovih oblika figurativnog jezika ipak se pojavljuje u analiziranim transkriptima (v. Prilozi). Za identifikaciju je navedenih figura potrebno nešto detaljnije tumačenje. Primjerice iako smo izraz *Ljudi moji, ubit ćete me u pojam* označili kao frazem, jer doista jest riječ o frazemu, detaljnom analizom cjelokupan iskaz možemo tumačiti kao svojevrsan ironičan komentar na sam čin testiranja, a potom i kao neizravni govorni čin kojim sudionik naznačuje svoj stav o vremenskom trajanju istraživanja. Smatramo da takva vrsta kvalitativne analize pruža zorniji uvid u mogućnosti produkcije figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja. Osim toga pojedine konvencionalne metonimije u širem smislu možemo tumačiti kao konceptualne metafore (primjerice konvencionalnu metonimiju *Kad iz ovih cipela sve pogledam, to je najbolje što mi se moglo dogoditi* svakako bismo mogli podvesti pod konceptualnu metaforu STANJE JE LOKACIJA). Riječ je o pojavi stopljene figurativnosti (engl. *blended figures*) kojoj u budućim istraživanjima svakako valja posvetiti stanovitu pozornost radi cjelovitosti uvida u sposobnosti produkcije figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja. U korpusu se mogu pronaći i primjeri kolokvijalnih izraza/slenga (npr. *Drugi put me ćopilo malo blaže*), no smatramo da je riječ o razgovornom jeziku i idiolektu koji nismo kategorizirali kao figurativni jezik, bez obzira na činjenicu da to pojedini psiholozi i psiholingvisti ipak čine (npr. Gibbs 1994a). Figure koje međutim ne nalazimo u ovom istraživanju, a kojima je potrebna stanovita psiholingvistička pozornost, su tautologija i oksimoron. Odsustvo humora u analiziranom korpusu možemo opravdati samom prirodom zadataka kojim pristupaju klinički sudionici.

Udio metafora (i konvencionalnih i novih) u analiziranom korpusu je 60,32 %. Riječ je, dakako, o figuri kojoj se u psiholingvističkim istraživanjima s razlogom posvećuje najviše pozornosti. Glede konvencionalnih metafora, u analiziranom se korpusu pojavljuju prototipne konceptualne metafore, poput SJEĆANJE JE DOHVAĆANJE OBJEKTA IZ SPREMNIKA (npr. *To mi je dosta u sjećanju ostalo, Onda mi je ta scena malo, znate, ostala u sjećanju kao nešto prljavo*), TIJELO JE SPREMNIK ili TIJELO JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (npr. *Ali ja sam doživjela izdaju od jedne prijateljice jednom u životu i otad nosim tu traumu, U tom trenutku aktivirale su se neraščišćene stvari iznutra*) i ŽIVOT JE PUT (npr. *Kako bi se reklo, kroz trnje, ali k boljem*). Novih metafora znatno je manje, a od ukupnog broja svih sudionika pojavljuju se samo

u slučaju dvaju. Čak i kada se pojavljuju, nove su metafore u uskoj su vezi s već postojećim konvencionalnim metaforama ili su nastale analogijom prema nekim frazemima (npr. *Voli bih više uhvatiti prvi vlak*). Pokazatelj je to da zapravo veliki udio figurativnog jezika čine 'okamenjene' strukture čija produkcija ne mora nužno proizlaziti iz kreativne kognicije ili pragmatičke kompetencije, nego može biti pod utjecajem psiholingvističkih varijabli kao što su tipičnost ili dob usvajanja. Nove metafore koje nisu nastale po uzoru na konvencionalne metafore ili frazeme kontekstualno su prikladne.

Metonimije također možemo klasificirati s obzirom na stupanj poznatosti, ali u ovom istraživanju bilježimo pojavu isključivo konvencionalnih metonimija, koje su – kao i u slučaju s metaforama – frekventne u svakodnevnoj interakciji. Dio njih načelno bismo mogli klasificirati i kao leksičke sinegdohe (npr. *Ljudi su zabrinuti, kao da brinu za sutra*). Frazemi zauzimaju značajan dio korpusa i ne nalazimo primjere u kojima bi njihov oblik značajnije odstupao od ustaljenih inačica koje se mogu pronaći u frazeološkim rječnicima. Usporedba, hiperbola i poslovice figure su koje se najmanje pojavljuju u analiziranim transkriptima, njihova pojavnost ne prelazi 4 %, što dakle znači da je riječ o dvjema do trima figurama u ukupnom korpusu. Usporedbe (npr. *Plava laguna ko iz filma*) zadovoljavaju formu *X je kao Y*. Hiperbole (npr. *Čovjek vidi da dolazi neki brod i sve mu se počelo urušavati*), za razliku od tumačenja u teorijskom dijelu rada, zapravo nisu s ciljem isticanja načina na koji se nešto odvijalo ili prenošenja afektivne poruke. S obzirom na to da se pojavljuju u zadacima ilustracije priče, za koje smo pretpostavili najmanji udio figurativnog jezika, njihovu pojavu možemo tumačiti kao potvrdu konkretizma jezika i mišljenja kod psihotičnog poremećaja. Poslovice (npr. *Kažu da tko visoko leti, nisko pada*) ne odstupaju od svojeg očekivanog oblika.

Glede same distribucije figurativnog jezika s obzirom na modalitete (slikovni i verbalni), očekivana je pojava većeg udjela figurativnog jezika u verbalnom modalitetu, odnosno strukturiranom intervjuu. U strukturiranom intervjuu bilježimo pojavu 85,71 % ukupnog figurativnog jezika, odnosno 54 figure. U zadacima slikovnih podražaja 14,29 % ukupnog figurativnog jezika, odnosno devet figura. *Slika 2.* prikazuje distribuciju figurativnog jezika u dvama modalitetima, odnosno dvjema vrstama zadataka:

Slika 2. Distribucija figurativnog jezika u verbalnom modalitetu (strukturiranom intervjuu) i slikovnom modalitetu (zadacima slikovnih podražaja)

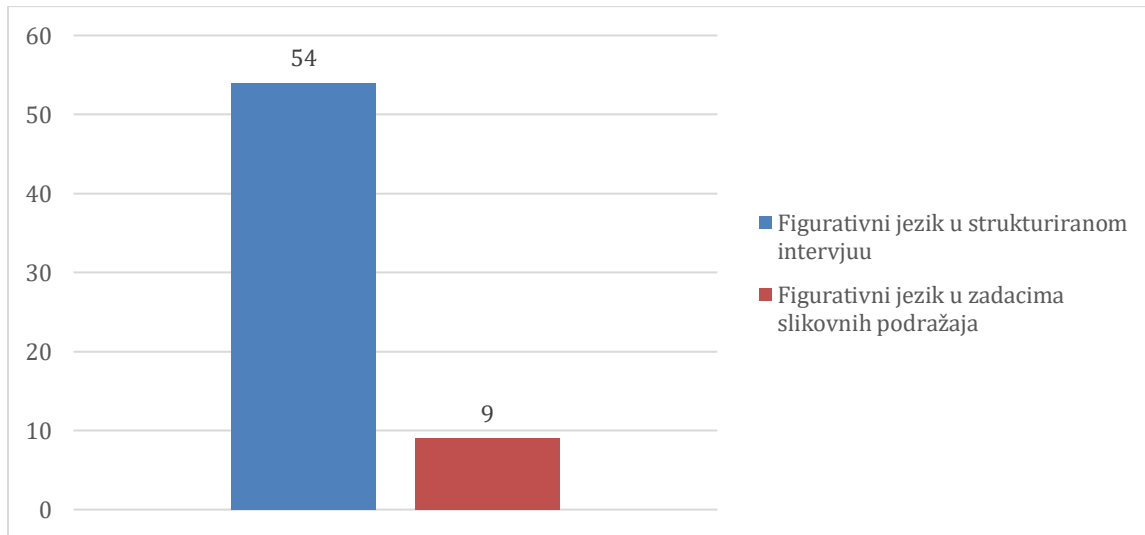
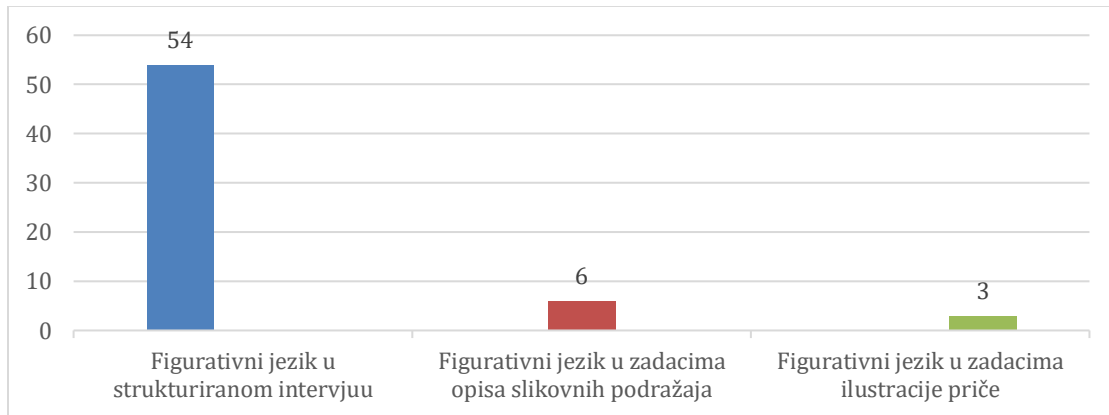

Figure koje se pojavljuju u zadacima slikovnih podražaja uglavnom su metonimija (npr. *Ljudi su zabrinuti, kao da brinu za sutra*) i hiperbola (npr. *Čovjek vidi da dolazi neki brod i sve mu se počelo urušavati*). Sagledamo li pojavu figura u svjetlu samih slikovnih podražaja i načina na koji ih sudionici rabe, čini se da su navedene figure rabljene na način da zapravo potiču konkretističko tumačenje, dakle sažimaju zbivanja koja su prikazana na ilustracijama. Mogući razlozi za takvu uporabu figurativnog jezika ogledaju se i u deficitima radnog pamćenja i izvršnih funkcija karakterističnim za kliničku populaciju s psihotičnim poremećajima.

Sagledat ćemo pojavu figurativnog jezika i u svjetlu pojedinačnih zadataka – strukturiranog intervjua, opisa triju slika tzv. projekcijske prirode i ilustracije priče. U strukturiranom intervjuu bilježimo 85,17 % ukupno proizvedenog figurativnog jezika (54 figure), zadacima opisa slikovnih podražaja 9,52 % (šest figura), a ilustraciji priče 4,76 % figurativnog jezika (tri figure). *Slika 3.* prikazuje distribuciju figurativnog jezika s obzirom na pojedinačne zadatke:

Slika 3. Distribucija figurativnog jezika s obzirom na pojedinačne zadatke (strukturirani intervju, opis slikovnih podražaja i ilustracija priče)

Očekivano je manje figurativnog jezika u zadacima ilustracije priče, no razlika između dvaju zadataka slikovnih podražaja nije značajna. Zaključci su ovog istraživanja dakle činjenica da se klinički sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) ili akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (23) oslanjaju na brojne oblike figurativnog jezika, odnosno da je taj oblik pragmatičke kompetencije očuvan. Figurativni se jezik pojavljuje u dvama modalitetima, ali u znatno većoj mjeri u verbalnom (strukturiranom intervjuu). Razlika u pojavnosti figurativnog jezika, iako ide u prednost zadacima opisa slikovnih podražaja projekcijske prirode, nije značajna u odnosu na zadatak ilustracije priče.

8. Diskusija

Kvalitativna analiza figurativnog jezika pokazala je da se klinički sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) oslanjaju na brojne oblike figurativnog jezika. Kvalitativnom analizom potvrdili smo prvu (H1) i drugu (H2) hipotezu. Naime dosadašnja su istraživanja produkcije figurativnog jezika u većoj mjeri bila zainteresirana za analizu metafore, a doprinos se našeg rada ogleda u isticanju pojavnosti drugih oblika figurativnosti. Figure koje se pojavljuju u analiziranim transkriptima kontekstualno su prikladne, čak i kada je riječ nekonvencionalnim oblicima. Ipak, valja napomenuti da je usredotočenost na metaforu u dosadašnjim istraživanjima psihotičnih poremećaja (npr. Elvevåg i sur., 2011, Despot i sur., 2021) opravdana s obzirom na to da je i u našem korpusu najzastupljenija figura. Na temelju postojeće psiholingvističke literature u teorijskom smo dijelu rada postulirali svojevrsan okvir očekivanja, odnosno popis figura koje se dadu zamijetiti u prijašnjim istraživanjima kliničke i nekliničke populacije. Napominjemo da u našem korpusu nije uočena pojava oksimorona, tautologije i humora. Razlog je tomu svakako i priroda zadataka, no svejedno osvjetljujemo da je riječ o području koje u kontekstu psihotičnog poremećaja ostaje nedovoljno istraženo. Pojedine oblike figurativnog jezika koje nalazimo u transkriptima možemo tumačiti kombiniranjem više figura, a stopljene figure (engl. *blended figures*) u kontekstu psihotičnih poremećaja valjalo bi detaljnije istražiti s obzirom na to da je riječ o konceptu kojemu se tek odnedavno posvećuje pozornost (npr. Colston, 2017).

Istraživanjem smo također potvrdili i treću hipotezu (H3). Razlika između udjela figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja je značajna. Pretpostavku smo temeljili na prirodi samih slikovnih podražaja i deficitima u *teoriji uma*. Gavilán i García-Albea (2011) zaključuju da se deficiti u *teoriji uma* najbolje mogu istražiti kroz semantičko-pragmatičku razinu u koju bismo dakle ubrojili razumijevanje i produkciju figurativnog jezika. Strukturirani je intervju usmjeren na vlastite doživljaje i osjećaje, dočim su zadaci slikovnih podražaja usmjereni na opis zbivanja i osjećaja drugih likova. S obzirom na to da je su u fokusu *osjećaji*, a ne *vjerovanja* sudionika i likova, zapravo smo u većoj mjeri ispitivali *afektivnu teoriju uma* kao jednu od komponentni *teorije uma* uopće (Shamay-Tsoori i sur., 2007). Brojna istraživanja ističu da klinička populacija s dijagnozom shizofrenije ima teškoće u verbaliziranju vlastitih i tuđih stanja (npr. Langdon i sur. 2002, prema Gavilán Ibáñez i sur., 2013,

Parola i sur., 2021). Istraživanja također ističu važnost mogućnosti uvida u vlastita i tuđa mentalna stanja u ukupnom ishodu i tijeku bolesti (npr. Roe i Davidson, 2005; Islam i sur., 2011; Zhao i sur., 2021). Ovo istraživanje, kroz prizmu figurativnog jezika, pokazuje značajnu sposobnost kliničkih sudionika za reflektiranjem vlastitih osjećaja i stanja, ali teškoće u identificiranju mentalnih stanja, osjećaja i zbivanja u slikovnim podražajima. Figurativnost koja se pojavljuje u potonjim kontekstima (npr. *Ovaj čovjek ima puno briga na sve strane i ne stigne sve, ne stigne se posvetiti svojoj ženi*) zapravo ide u prilog konkretističkim tumačenjima. U uputama koje ispitivač kazuje kliničkim sudionicima jasno se nalaže opisivanje slikovnih podražaja na što detaljniji način, a ispitivači su dužni poticati produkciju ako procjene da sudionik nije ponudio zadovoljavajući odgovor. Cjelovitom analizom transkripta, a potom i ekstrakcijom figurativnog jezika može se zamijetiti općenito znatno manja produkcija diskursa, a opisi su zbivanja i osjećaja likova na ilustracijama šturi i siromašni. Osim deficitima u *teoriji uma*, siromašniju produkciju u slikovnim podražajima možemo tumačiti i deficitima u radnom pamćenju. Zajednička bi poveznica u *teoriji uma*, produkciji figurativnog jezika i radnom pamćenju bila činjenica da se sve tri komponentne zahtijevaju procese integracije informacija. Važnost se ovog istraživanja i zaključka o slabijoj produkciji figurativnog jezika u zadacima koji se tiču interpretacije tuđih mentalnih stanja očituje u činjenici da se informacije o zbivanjima i tuđim mentalnim stanjima u konceptualnom sustavu slažu u smislene cjeline, pa svaki deficit na pragmatičkoj razini i *teoriji uma* mogu biti pokazatelj teškoća u (meta)kognitivnim procesima.

Iako smo potvrdili prve tri hipoteze, četvrta hipoteza (H4) samo je djelomično potvrđena. Pretpostavljeno je da će udio figurativnog jezika u zadacima opisa slikovnih podražaja biti veći, s obzirom na to da je riječ o podražajima tzv. projekcijske prirode, u odnosu na zadatak ilustracije priče. Međutim razlika između produkcije u dvama zadacima slikovnih podražaja – iako postoji u korist opisa slikovnih podražaja – nije značajna. Mogući je razlog da manji udio figurativnog jezika u zadacima slikovnih podražaja općenito nije povezan s deficitima u *teoriji uma*, nego je isključivo riječ o deficitima u radnom pamćenju ili također izvršnim funkcijama.

Za kraj, svakako ćemo napomenuti nekoliko stavki koje mogu biti korisne za buduća istraživanja. Značajnije korelacije u količini i vrsti figurativnog jezika između dviju kliničkih skupina (F20 i F23) nismo uočili. Nadalje figure koje dominiraju diskursom sudionika su konvencionalne metafore, frazemi i konvencionalne metonimije, dakle neka vrsta ustaljenih,

okamenjenih, očekivanih i frekventnih jezičnih struktura, a pitanje je koliko je njihova pojava reprezentativan primjer kreativne kognicije. Izazov je budućih istraživanja otkriti metode ispitivanja produkcije novih oblika figurativnosti i njihove povezanosti s kreativnom kognicijom. Iako je konsenzus među dosadašnjim istraživanjima da razlike u produkciji figurativnog jezika u kliničkoj i nekliničkoj populaciji nema, valjalo bi buduća istraživanja temeljiti na razlikama u udjelu figurativnosti fokusirajući se samo na slikovni modalitet. Istraživanja slikovnog modaliteta ponudila bi zorniji uvid u procese vizualne percepcije i integracije informacija za koje dosadašnja istraživanja u kontekstu shizofrenije navode značajne promjene (npr. De Bustamante Simas i sur., 2021). Rezultati takvih istraživanja ponudili bi detaljniji uvid u eventualne deficite u *teoriji uma*, radnom pamćenju i izvršnim funkcijama te doprinijeli razumijevanju sposobnost produkcije figurativnog jezika u kontekstu psihotičnog poremećaja. Osim istraživanja pojedinačnih figura, buduća bi istraživanja svakako u obzir trebala uzeti i produkciju stopljenih figura (engl. *blended figure*).

Istraživanje figurativnog jezika u kontekstu psihotičnih poremećaja može osvijetliti nove psihoterapijske postupke koji bi se oslanjali na nj (npr. Hains, 2014), ali i ponuditi uvide kojim bi se terapijski postupci u deficitima integracije informacija kod kliničke populacije znatno unaprijedili (Lysaker i Dimaggio, 2014).

9. Zaključak

Dosadašnja istraživanja produkcije figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja nisu pokazala značajne razlike u odnosu na zdravu populaciju. Cilj ovog diplomskog rada bio je usporediti produkciju figurativnog jezika u dvama modalitetima – verbalnom (strukturirani intervju) i slikovnom (zadaci slikovnih podražaja). Uz strukturirani intervju, u ovom smo se istraživanju oslonili na dva tipa slikovnih podražaja – opis slikovnih podražaja tzv. projekcijske prirode te ilustracijom priče. Pretpostavka je da će se udio figurativnog jezika kod kliničkih sudionika s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) smanjiti odmakom od strukturiranog intervjuja prema ilustraciji priče, a razlog tome ogleda se u deficitima *teorije uma*. Kvalitativnom analizom pokazali smo da se klinički sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23) oslanjaju na brojne oblike figurativnog jezika, poput metafore, metonimije, frazema, hiperbole, poslovice i usporedbe. Uočena je značajna razlika u dvama modalitetima, no udio figurativnog jezika u dvama zadacima slikovnih podražaja ne pokazuje značajnu razliku. Takvi rezultati kvalitativne analize također mogu ukazivati na deficite radnog pamćenja ili izvršnih funkcija. Ovo istraživanje može poslužiti kao poticaj za daljnja istraživanja s većim brojem sudionika i detaljnijom obradom slikovnog modaliteta u produkciji figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja.

Prilozi

Tablice s kvalitativnom analizom figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja kod kliničkih sudionika s dijagnozom shizofrenije (F20) i akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23).

Tablica 2. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 1]

Strukturirani intervju

Primjer 1	Kad iz ovih cipela sve pogledam, to je najbolje što mi se moglo dogoditi.	Opis i komentar	[perspektiva] Metonimija (konvencionalna) nastala na temelju logičke povezanosti između cipela kao odjavnog predmeta i nečega u čemu se stoji na specifičnom, konkretnom prostoru i trenutnog stanja, odnosno perspektive. U širem bismo kontekstu cijeli iskaz mogli definirati kao konceptualnu metaforu STANJE JE LOKACIJA.
Primjer 2	Loša stvar je bila od pogona . Kako bih rekao, bila je to slava.	Opis i komentar	[motivacija, pokretač] Metafora (nova) u kojoj <i>motivacija</i> ili <i>pokretač</i> predstavlja sadržaj, a <i>pogon</i> prijenosnik. Metaforu označavamo kao novu s obzirom na to da u rječnicima ne nalazimo potvrde navedenog prenesenog značenja. Pretražujući <i>hrWAC 2.2</i> korpus hrvatskog jezika uz pomoć softvera <i>Sketch Engine</i> nailazimo na imenicu <i>pogon</i> uglavnom u kolokaciji sa sljedećim pridjevima: <i>omladinski</i> , <i>hibridan</i> , <i>električni</i> i sl. Dakle preneseno značenje koje rabi sudionik nije često, a iz njegova je iskaza jasno u kojem smislu upotrebljava metaforu.
Primjer 3	Kako sam počeo raditi, odskočio sam visoko , što nije prirodno.	Opis i komentar	[počeo sam stjecati ugled] Konceptualna metafora (konvencionalna) DOBIVANJE MOĆI JE KRETANJE PREMA GORE (Despot i sur., 2019).
Primjer 4	Kažu da tko visoko leti, nisko pada .	Opis i komentar	Poslovice , no u širem smislu svakako je riječ o iskazu u čijoj je pozadini nekoliko konceptualnih metafora, poput metafora DJELOVANJE JE KRETANJE, DOBIVANJE MOĆI JE KRETANJE PREMA GORE i LOŠE JE DOLJE (Despot i sur., 2019).
Primjer 5	Pa evo, prva hospitalizacija koja me dočekala na Vrapču, mislim da je to bilo nešto najgore moguće što mi se moglo dogoditi tada u životu.	Opis i komentar	[koja se dogodila] Metafora (konvencionalna) u kojoj je zamjetno oslanjanje na konceptualnu metaforu DOŽIVLJENO STANJE JE OBJEKT KOJI SE PRIBLIŽAVA (Despot i sur., 2019). Naime značenje glagola <i>dočekati</i> u rječniku se, između ostalog, definira kao <i>izaći u susret onome tko dolazi i pozdraviti ga</i> . ⁷ Jasno je dakle da je doživljaj ostanka u bolnici objekt koji dolazi u susret, odnosno koji se približava.
Primjer 6	Kako bi se reklo, kroz trnje, ali k boljem .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) ŽIVOT JE PUT (Despot i sur. 2019). Navedena je metafora svojevrsna modifikacija frazema <i>Preko trnja do zvijezda</i> , a ujedno i pokazatelj nestabilnosti njihove strukture koja u novije vrijeme plijeni sve veću pozornost.
Primjer 7	Volio bih više uhvatiti prvi vlak .	Opis i komentar	[prvu priliku] Metafora (nova) PRILIKA JE OBJEKT KOJI SE KREĆE (Despot i sur., 2019), analogijom prema frazemu <i>uhvatiti/hvatati zadnji vlak</i> u značenju <i>pokušati ostvariti što u posljednjoj prilici</i> (Filipović Petrović i Parižanka, 2022). Pretražujući <i>hrWAC 2.2</i> korpus hrvatskog jezika uz pomoć softvera <i>Sketch Engine</i> nailazimo na samo jednu identičnu uporabu ove metafore. Primjer prenosimo u cijelosti: <i>Kad bude sve uređeno i kad masovnije ljudi to počnu raditi, ovima koji su prvi uhvatili vlak, iako se bilo teže popeti na njega, će biti masna brada</i> .

Opis slikovnih podražaja	Primjer 8	Želim biti ja, onaj Ivan ⁸ koji, jednostavno, vrišti iznutra <i>Budi ti, pusti me van.</i>	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) TIJELO JE SPREMNIK (Despot i sur., 2019).
	Primjer 9	Uvijek postoji taj jedan ili dva posto nečega, duše ili kakogod, svjesnosti, koji tješi .	Opis i komentar	Metafora (nova) kojom sudionik opisuje mogućnost iznalaženja pozitivnih misli, a pritom se uvelike oslanja na konceptualnu metaforu UM JE VLADAR (Despot i sur., 2019), što je vidljivo kroz uporabu riječi <i>svjesnost</i> .
	Primjer 10	Prije sam pio alkohol, čak i u pretjeranim količinama. To se uvuklo malo i na posao, što nije dobro.	Opis i komentar	[postupno počelo događati] Metafora (konvencionalna) u kojoj se navika opisuje kao kretanje koje se odvija sporo.
	Primjer 11	Nisam bio slobodan čovjek , dok god moram piti tu terapiju.	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) OBVEZA JE ZATVOR.
	Primjer 12	U tom trenutku aktivirale su se neraščišćene stvari iznutra .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) kojom se jasno ocrtava ideja TIJELO JE SPREMNIK ZA EMOCIJE (Despot i sur., 2019).
	Primjer 13	Stvari koje su ostale otvorene utječu na čovjeka i na svijest, otežavaju mu život ako nisu završene i bačene na stol .	Opis i komentar	[osjećaji koji nisu razriješeni] Metafora (konvencionalna) TIJELO/EMOCIJA JE SPREMNIK (Despot i sur., 2019). Frazem <i>staviti karte na stol</i> (ili inačica <i>baciti</i>) u značenju <i>otvoreno, iskreno se izjasniti o čemu</i> (Filipović Petrović i Parizoska, 2022).
	Primjer 14	Pa promijenio se tako da mi je dosta ljudi iz života, dragih, ili za koje sam mislio da su mi dragi, otpalo .	Opis i komentar	[više nisu prijatelji] Metafora (konvencionalna) LJUDSKI ODNOS JE GRAĐEVINA (Despot i sur., 2019). Dodatno potvrđujemo navedeno tumačenje navođenjem rječničke definicije samog glagola <i>otpasti</i> . Naime njegovo se značenje navodi kao <i>odvojiti se od čega nenasilno</i> (npr. <i>žbuka sa zidova</i>). ⁹ Čini se da sudionik upravo u tom značenju rabi navedeni glagol, s obzirom na to da se proces gubitka dragih ljudi odvijao polako i bez sukoba.
	Primjer 1	Ljudi su zabrinuti, kao da brinu za sutra .	Opis i komentar	Navedeni ćemo iskaz tumačiti kao metonimiju (konvencionalnu) . Također bismo iskaz mogli tumačiti i kao leksičku sinegdohu, prihvatimo li premisu da je sutra sastavni dio budućnosti. U frazeološkim rječnicima ne nalazimo potvrdu da je riječ o frazemu.

⁷ HJP = Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pregled 20. 7. 2024].

⁸ Ime sudionika dodijeljeno je proizvoljno zbog zaštite identiteta.

⁹ HJP = Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pregled 20. 7. 2024].

	<p>Primjer 2</p>	<p>Ona kao da ga miri dok je zamišljen u nekakvu problemu. Ona ima veliki oslonac na njega.</p>	<p>Opis i komentar</p>	<p>[podrška] Sudionik se oslanja na preneseno značenje imenice. Značenje je i rječnički potvrđeno, npr. na HJP-u.¹⁰ Riječ je dakle o (konvencionalnoj) metafori.</p>
--	-----------------------------	--	-------------------------------	--

¹⁰ HJP = Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pregled 20. 7. 2024].

Tablica 3. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 2]

Strukturirani intervju	Primjer 1	Kada netko sam od sebe dobije malariju daje mu se taj lijek koji je napravljen od tvari koja to može prouzročiti i onda se to, ta dva vektora se poništavaju.	Opis i komentar	Metafora (nova) u kojoj sudionik uzrok i lijek bolesti povezuje sa suprotnim silama. Djelovanje se lijeka dakle opisuje pomoću konceptualne metafore UZROK JE SILA (Despot i sur., 2019), ali i LIJEK JE SILA. Iz konteksta se jasno razaznaje na koji način sudionik rabi figurativni jezik, odnosno figurativni je jezik kontekstualno primjeren. Također je moguće da je navedena figura nastala pod utjecajem engleskog jezika.
	Primjer 2	Plava laguna ko iz filma.	Opis i komentar	Usporedba kojom se dodatno naglašava ljepota doživljenog iskustva. U frazeološkim rječnicima ne nalazimo potvrdu da je riječ o frazemu, no svakako je riječ o usporedbi koja je izrazito česta u svakodnevnoj komunikaciji, stoga bismo je mogli detaljnije definirati i kao konvencionalnu usporedbu.
	Primjer 3	Volim plodove mora, ali kad bih morala birati iz prve, rekla bih da volim pizzu. To je ono što mi je prvo došlo.	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) načinjena od dviju konceptualnih metafora MISAO JE ENTITET KOJI SE KREĆE i SJEĆANJE JE DOHVAĆANJE OBJEKTA IZ SPREMNIKA (Despot i sur., 2019).
	Primjer 4	On je uvijek bio ponosan na mene jer sam učila geografiju, ali onda mi je ta scena malo, znate, ostala u sjećanju kao nešto prljavo.	Opis i komentar	[traumatično, loše] Metafora (konvencionalna) SJEĆANJE JE DOHVAĆANJE OBJEKTA IZ SPREMNIKA (Despot i sur., 2019) i LOŠE JE PRLJAVO.
	Primjer 5	Ali ja sam doživjela izdaju od jedne prijateljice jednom u životu i otad nosim tu traumu.	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) TIJELO JE SPREMNIK (Despot i sur., 2019).
	Primjer 6	Govorila je svima da trčim za njom kao psić.	Opis i komentar	Usporedba. Naime u frazeološkim rječnicima ne nalazimo potvrdu da je riječ o frazemu, ali svakako je riječ o izrazu koji se vrlo često susreće u svakodnevnoj interakciji. Navedeni bismo primjer mogli detaljnije odrediti kao usporedbu (konvencionalnu).
	Primjer 7	Nisam naučila za test iz matematike. Uvijek mi fali vremena , ali zadnji put kad sam ga sanjala ispalo je da sam prošla.	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) VRIJEME JE RESURS (Despot i sur., 2019).
	Primjer 8	Sada korak po korak šaljem glasovne poruke i videe, to su za mene kamenčići koji će dovesti njegovu vodu do mene.	Opis i komentar	Frazem <i>Korak po korak</i> u skladu je sa značenjem <i>polako, postupno</i> (Filipović Petrović i Parizoska, 2022). Metafora (nova) kojom se nečija naklonost i ljubav (općenito emocije) opisuju pomoću vode kao nečeg tekućeg, fluidnog, promjenjivog itd. Metafora je kontekstualno primjerena i lako se može razlučiti značenje koje sudionik prenosi.

	<p>Primjer 9</p>	<p>Ljudi moji, ubit ćete me u pojam.</p>	<p>Opis i komentar</p>	<p>Pocrtani je iskaz frazem¹¹. U širem bismo ga smislu mogli tumačiti i kao ironični komentar, pa čak i kao indirektni govorni čin kojim se nastoji ukazati na to da je sudionik umoran ili da mu je testiranje naporno.</p>
--	-----------------------------	---	-----------------------------------	--

¹¹ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihj.hr/search/?q=ubiti> [pregled 29. 9. 2024].

Tablica 4. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 3]

Strukturirani intervju	Primjer 1	Pa možda dosta jedan veliki događaj je kada su mi se roditelji rastali.	Opis i komentar	[važan] S obzirom na činjenicu da se sudioniku postavlja pitanje o nečem važnom što mu se u životu dogodilo, navedeni ćemo iskaz tumačiti kao metaforu (konvencionalnu) u kojoj se važno izjednačava s velikim.
	Primjer 2	To mi je dosta u sjećanju ostalo .	Opis i komentar	[toga se sjećam] Metafora (konvencionalna) SJEĆANJE JE DOHVAĆANJE OBJEKTA IZ SPREMNIKA (Despot i sur., 2019).
	Primjer 3	Pa, ja sam imao , sve skupa tri puta sam bio na liječenju, prvo sam imao psihozu u Bjelovaru ¹² , onda sam drugi put imao psihozu u Osijeku.	Opis i komentar	[doživio] Metafora (konvencionalna) DOŽIVLJAVATI STANJE JE POSJEDOVATI OBJEKT (Despot i sur., 2019).
Ilustracija priče	Primjer 1	Čovjek vidi da dolazi neki brod i sve mu se počelo urušavati.	Opis i komentar	Iskaz možemo tumačiti kao hiperbolu .

¹² Imena gradova na koje se sudionik referira dodijeljena su nasumično zbog zaštite identiteta.

Tablica 5. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 4]

Strukturirani intervju	Primjer 1	Pa evo iskreno ne znam što bih rekla o mom životu, koji ono, teče i prolazi .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) ŽIVOT JE VODA TEKUĆICA (Despot i sur., 2019).
	Primjer 2	U životu sam radila jako puno poslova, i stvarno sam ih mijenjala brzinom svjetlosti .	Opis i komentar	[brzo sam mijenjala poslove] Iskaz ćemo definirati kao hiperbolu . U rječnicima ne nalazimo na potvrdu da je riječ o frazemi, iako slične inačice postoje. Primjerice <i>odviti se strelovitom brzinom</i> ili <i>filmskom brzinom</i> .
	Primjer 3	Plete mi se jezik od ovih riječi.	Opis i komentar	Frazem . ¹³ Valja napomenuti da svakako nije riječ o nekoj vrsti ironične opaske, nego gotovo o metajezičnom komentaru.
	Primjer 4	Napravila sam to iz razloga svojih malih milion .	Opis i komentar	Frazem . ¹⁴ U širem kontekstu svakako bismo navedeni iskaz mogli podvesti kao hiperbolu.
	Primjer 5	I taj me događaj, ovaj, dosta opečatio .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) DOGAĐAJ JE OBJEKT (Despot i sur., 2019).
	Primjer 6	Mačke se uvijek dočekaju na noge .	Opis i komentar	Poslovica .
	Primjer 7	Bila je lagana kao perce .	Opis i komentar	Frazem . ¹⁵
Opis slikovnih podražaja	Primjer 1	Želi mu biti prava pratnja i želi da je pogleda u oči.	Opis i komentar	[supruga] Metonimija (konvencionalna) . U ovom ćemo slučaju podcrtanu riječ definirati kao konvencionalnu metonimiju, s obzirom na to da se za supružnike vrlo često koriste i izrazi poput <i>životni partner</i> , <i>životna pratnja</i> i sl.
	Primjer 2	Ovaj čovjek ima puno briga na sve strane i ne stigne sve, ne stigne se posvetiti svojoj ženi.	Opis i komentar	U frazeološkim rječnicima ne nalazimo potvrdu da je riječ o frazemu, no svakako je riječ o izrazito čestoj figuri i svakodnevnom govoru, stoga bismo podcrtanu figuru mogli tumačiti kao (konvencionalnu) hiperbolu .

¹³ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=jezik> [pregled 21. 7. 2024]

¹⁴ Hrvatski jezični portal = HJP. https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=e1phURc%3D [pregled 21. 7. 2024]

¹⁵ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=pero> [pregled 21. 7. 2024]

Tablica 6. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 5]

Strukturirani intervju	Primjer 1	Tamo mi je išlo dobro, malo sam ušao u depresiju nakon svega toga od cure i to.	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) STANJE JE LOKACIJA (Despot i sur., 2019).
	Primjer 2	Htio sam upisati fakultet, ali sam bio četvrti ispod liste i to se izjalovilo .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) . Preneseno značenje glagola <i>izjaloviti</i> u HJP-u navedeno je kao <i>neostvariti se, ostati neispunjen (o nadi, željama, namjerama, planovima)</i> . ¹⁶
	Primjer 3	I to bi bilo ukratko ono što se meni dogodilo. Onda mi se dogodio stres od svega toga.	Opis i komentar	[osjećati] Metafora (konvencionalna) kojom se stanje (donekle trajno) opisuje kao događaj.
	Primjer 4	Sve mi se malo obilo o glavu .	Opis i komentar	Frazem . ¹⁷
	Primjer 5	Drugi put me ćopilo malo blaže.	Opis i komentar	[mi se dogodilo] Metafora (konvencionalna) . Napomenimo još da Gibbs (1994a) kolokvijalne izraze/sleng tumači kao figurativnost.
	Primjer 6	Htio sam se maknuti od prodaje jer mi je prodaje već bilo preko glave .	Opis i komentar	Frazem . ¹⁸
	Primjer 7	Svejedno sam radio jer mi je bio potreban novac, no tu je došlo zasićenje od prodaje.	Opis i komentar	[biti zamoren, biti umoran] Metafora (konvencionalna) .
	Primjer 8	Kad se sve završi, kad sjedne sve na svoje mjesto , možda ću se prestati i znojiti.	Opis i komentar	Frazem . ¹⁹
	Primjer 9	Prije sam uvijek htio biti u pravu, onda se to preselilo i na moju okolinu.	Opis i komentar	[počelo događati i u mojem odnosu s okolinom] Metafora (konvencionalna) DJELOVANJE JE KRETANJE PUTOM (Despot i sur., 2019).
	Primjer 10	Nisam ni znao da je došlo do zasićenja i onda je puklo .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) EMOCIJA JE SPREMNIK POD TLAKOM (Despot i sur., 2019).

¹⁶ Hrvatski jezični portal = HJP. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [21. 8. 2024]

¹⁷ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=obiti> [pregled 21. 7. 2024]

¹⁸ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=glava> [pregled 21. 7. 2024]

¹⁹ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=mjesto> [pregled 21. 7. 2024]

	Primjer 11	Ne želim previše razmišljati o tome što mi nosi san .	Opis i komentar	[što će se dogoditi dok spavam] Metonimija (konvencionalna) . San se povezuje s konceptom noći, spavanja, kraja dana i nesigurnostima koje to donosi.
Ilustracija priče	Primjer 1	Stari je žrtvovao svoj mir , to jest svoju kuću.	Opis i komentar	Metonimija (konvencionalna) u kojoj se miran i spokojan život izjednačavaju s bivanjem u vlastitoj kući. Sudionik svjesno rabi metonimiju, što je vidljivo iz njegova objašnjenja. Napomenimo još da Gibbs (1994a) kolokvijalne izraze/sleng tumači kao figurativnost, stoga bismo i izraz <i>stari</i> mogli tumačiti kao figurativni jezik.
	Primjer 2	Onda je stari zaspao mirne glave na kraju.	Opis i komentar	[spokojno] Frazem .

Tablica 7. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 6]

Strukturirani intervju	Primjer 1	Moram nešto napraviti i unijeti u kompjutor i sad se borim s tim jer nemam baš nešto energije.	Opis i komentar	[pokušavam to napraviti] Metafora (konvencionalna) RADNJA JE RAT ili u širem smislu ŽIVOT JE RAT.
	Primjer 2	Do dvadeset i druge godine sam živio s njim i to je dosta ostavilo traga .	Opis i komentar	[imalo utjecaja, ostavilo posljedice] Frazem. ²⁰
	Primjer 3	Nisam baš spavao i nije bila nekakva baš zdrava atmosfera i to je vjerojatno utjecalo i onda se to polako zakuhalo .	Opis i komentar	[polako počelo događati] Metafora (konvencionalna) DOGAĐAJ JE SPREMNIK (Despot i sur., 2019).
Opis slikovnih podražaja	Primjer 1	Vidim kamenje, dosta još na početku i osobe mi ne djeluju povezano nekako jer svaka je u svom filmu .	Opis i komentar	Frazem.
	Primjer 2	U svakom slučaju, te dvije osobe dominiraju slikom, zanimljiva je slika i budi zanimanje.	Opis i komentar	[oživljava] Metafora (konvencionalna).

²⁰ Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/search/?q=trag> [22. 7. 2024]

Tablica 8. Produkcija figurativnog jezika u strukturiranom intervjuu i zadacima slikovnih podražaja [Sudionik 7]

Strukturirani intervju	Primjer 1	Prije mi se već stvorio nekakav košmar u glavi .	Opis i komentar	Metafora (konvencionalna) UM/GLAVA JE SPREMNIK (Despot i sur., 2019).
	Primjer 2	Bilo mi je dosta teško, pogotovo na satu anatomije jer nisam imala podlogu .	Opis i komentar	[prethodna saznanja, znanje] Metafora (konvencionalna) .
	Primjer 3	Većinom se uče opći predmeti, a preskočili smo čovjeka .	Opis i komentar	[anatomiju čovjeka] Metonimija (konvencionalna) u kojoj se imenica čovjek uzima za cijelu anatomiju čovjeka. Navedeni bismo primjer također mogli tumačiti kao leksičku sinegdohu.
	Primjer 4	Došla sam do toga da ne mogu dalje, sve je crno .	Opis i komentar	[ne mogu nastaviti sa životom] Metafora (konvencionalna) ŽIVOT JE PUTOVANJE (Despot i sur., 2019). Metafora (konvencionalna) LOŠE JE CRNO.

Popis literature

Adamczyk, P., Biczak, J., Kotlarska, K., Daren, A., Cichocki, Ł. (2023). On the specificity of figurative language comprehension impairment in schizophrenia and its relation to cognitive skills but not psychopathological symptoms – Study on metaphor, humor and irony. *Schizophrenia research: Cognition*, 35. <https://doi.org/10.1016/j.scog.2023.100294> [pregled 30. 6. 2024].

Aloirdhi, N., Kahlaoui, N. (2020). Linguistic, Cognitive, and Psycholinguistic Perspectives on Metaphors. *Theory and Practice in Language Studies*, 10, 1078–1085.

Andrić-Petrović, S., Marić, N. P. (2019). Klasifikacija psihotičnih poremećaja-aktuelnosti. *Engrami*, 41(1), 85–100.

Aoki, H. (2023). Conventionality of Tautologies: Diachronic and Synchronic, *Colloquia*, 44, 121–136.

Baza frazema hrvatskog jezika. <http://frazemi.ihjj.hr/> [pregled 21. 7. 2024].

Benedek, M., Beaty, R., Jauk, E., Koschutnig, K., Fink, A., Silvia, P. J., Dunst, B., i Neubauer, A. C. (2014). Creating Metaphors: The Neural Basis of Figurative Language Production. *NeuroImage*, 90(100), 99–106.

Billow, M. R., Rossman, J., Lewis, N. i sur. (1997). Observing Expressive and Deviant Language in Schizophrenia, *Metaphor and Symbol*, 12:3, 205–216.
https://doi.org/10.1207/s15327868ms1203_3 [pregled 9. 7. 2024].

Boeynaems, A., Burgers, C., Konijn, E. A., & Steen, G. J. (2017). The impact of conventional and novel metaphors in news on issue viewpoint. *International Journal of Communication*, 11, 2861–2879. <https://ijoc.org/index.php/ijoc> [pregled 30. 6. 2024].

Boux, I. P., Margiotoudi, K., Dreyer, F. R., Tomasello, R., i Pulvermüller, F. (2022). Cognitive features of indirect speech acts. *Language, Cognition and Neuroscience*, 38(1), 40–64.

Bowdle, B. F., Gentner, D. (2005). The career of metaphor. *Psychological review*, 112(1), 193–216.

Cacciari, C., Glucksberg, S. (1994) Understanding Figurative Language. U: M. A. Gernsbacher, (ur.), Handbook of Psycholinguistics (str. 447–477). San Diego: Academic Press.

Cacciari, C., i Padovani, R. (2012). The development of figurative language. U: M. J. Spivey, K. McRae, i M. F. Joannis (ur.), *The Cambridge handbook of psycholinguistics* (str. 505–522). Cambridge University Press.

Cardillo, E. R., McQuire, M., i Chatterjee, A. (2018). Selective Metaphor Impairments After Left, Not Right, Hemisphere Injury. *Frontiers in psychology*, *9*, 2308.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02308> [pregled 21. 7. 2024].

Chen, X., Ren, H., i Yan, X. (2022). Metonymy Processing in Chinese: A Linguistic Context-Sensitive Eye-Tracking Preliminary Study. *Frontiers in psychology*, *13*, 916854.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.916854> [pregled 22. 7. 2024].

Covington, M. A., He, C., Brown, C., Naçi, L., McClain, J. T., Fjordbak, B. S., Semple, J., Brown, J. (2005). Schizophrenia and the structure of language: the linguist's view. *Schizophrenia research*, *77*(1), 85–98.

Corcoran, C. M., Mittal, V. A., Bearden, C. E., E Gur, R., Hitzenko, K., Bilgrami, Z., Savic, A., Cecchi, G. A., i Wolff, P. (2020). Language as a biomarker for psychosis: A natural language processing approach. *Schizophrenia research*, *226*, 158–166.

Colston, H. L. (2017). Pragmatic effects in blended figures: The case of metaphonymy. U: A. Athanasiadou (ur.), *Studies in figurative thought and language* (str. 273–294). John Benjamins Publishing Company.

Coulson, S. (2012). Cognitive Neuroscience of Figurative language. U: M. J. Spivey, K. McRae i M. F. Joannis (ur.), *The Cambridge Handbook of Psycholinguistics* (str. 465–484). Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Mexico City: Cambridge University Press.

Cummings, L. (2008). *Clinical linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Cummings, L. (2014). *Pragmatics Disorders*. Springer Science + Business Media.

Crocker, R. A. (2009). An introduction to qualitative research. U: J. Heigham i R. A. Crocker (ur.), *Qualitative research in applied linguistics: A practical introduction* (str. 3–25). Palgrave Macmillan.

Çokal, D., Sevilla, G., Jones, W. S. i sur. (2018). The language profile of formal thought disorder. *NPJ Schizophrenia*, *4*, 18. <https://doi.org/10.1038/s41537-018-0061-9> [pregled 6. 8. 2024].

De Boer, J. N., Brederoo, S. G., Voppel, A. E., Sommer, I. E. C. (2020). Anomalies in language as a biomarker for schizophrenia. *Current opinion in psychiatry*, 33(3), 212–218.

De Bustamante Simas, M. L., Maranhão, A. C. T., Lacerda, A. M., Teixeira, F. S., Freire, C. H. R., da Silva Raposo, C. C., i De Menezes, G. M. M. (2021). Pictorial size perception in schizophrenia. *Psicologia, reflexao e critica : revista semestral do Departamento de Psicologia da UFRGS*, 34(1), 36. <https://doi.org/10.1186/s41155-021-00201-z> [pregled 30. 8. 2024].

Deamer, F., Palmer, E., Vuong, Q. C., Ferrier, N., Finkelmeyer, A., Hinzen, W., i Watson, S. (2019). Non-literal understanding and psychosis: Metaphor comprehension in individuals with a diagnosis of schizophrenia. *Schizophrenia research. Cognition*, 18, 100159. <https://doi.org/10.1016/j.scog.2019.100159> [pregled 8. 7. 2024].

Despot, K., Tonković, M., Brdar, M., Essert, M., Perak, B., Ostroški Anić, A., Nahod, B., i Pandžić, I. (2019). MetaNet.HR: Croatian metaphor repository. U: M. Bolognesi i M. Brdar (ur.), *Metaphor and metonymy in the digital age: Theory and methods for building repositories of figurative language* (str. 123–146). John Benjamins Publishing Company.

Despot, Kristina Š., Sović, M. Sekulić., Vilibić, M., i Mimica, N. (2021). Metaphor Production by Patients with Schizophrenia – A Case Analysis. *Metaphor and Symbol*, 36(3), 119–140.

Discourse in Psychosis. <https://discourseinpsychosis.org/> [pregled 12.8.2024].

Ehlen, F., Montag, C., i Leopold, K.–Heinz, A. (2023). Linguistic findings in persons with schizophrenia – A review of the current literature. *Frontiers in Psychology*, 14, 1–21.

Elvevåg, B., Helsen, K., De Hert, M., Smeets, K., i Storms, G. (2011). Metaphor interpretation and use: A window into semantics in schizophrenia. *Schizophrenia research*, 133(1-3), 205–211. <https://doi.org/10.1016/j.schres.2011.07.009> [pregled 8. 7. 2024].

Erdeljac, V., i Sekulić Sović, M. (2019a). *Interdisciplinary linguistic and psychiatric research of language disorders*. FF Press, Klinika za psihijatriju Vrapče.

Erdeljac, V., Sekulić Sović, M., Ostojić, D., i Savić, A. (2019b). The role of the psycholinguistic characteristics of words in the assessment of language processing of patients with psychosis, ultrahigh risk of psychosis, or schizophrenia. U: V. Erdeljac i M. Sekulić Sović, (ur.), *Interdisciplinary Linguistic and Psychiatric Research on Language Disorders* (str. 1–24). Zagreb: FF Press, Klinika za psihijatriju Vrapče.

Erdeljac, V., Kužina, I., Vandek, M., Sekulić Sović, M., Mimica, N., Ostojić, D., i Savić, A. (2019). Semantic and pragmatic relation in categorization in early-course psychosis. U: V. Erdeljac & M. Sekulić Sović (ur.), *Interdisciplinary linguistic and psychiatric research on language disorders* (str. 55–69). FF Press, Klinika za psihijatriju Vrapče.

Ferguson, H. J. (2024). Commentary on the special issue: new approaches to figurative language research. *Discourse Processes*, 61(1–2), 103–111.

Filipović Petrović, I., Parizoska, J. (2022). *Frazeološki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. <https://frazeeoloski-rjecnik.eu/> [pregled 3. 8. 2024].

Gaebel, W., Zielasek, J. (2015). Schizophrenia in 2020. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 69, 661–673.

Gavilán, J.M., i García-Albea, J.E. (2011). Theory of mind and language comprehension in schizophrenia: Poor mindreading affects figurative language comprehension beyond intelligence deficits. *Journal of Neurolinguistics*, 24, 54–69.

Gavilán Ibáñez, J. M., García-Albea Ristol, J. E. (2013). Theory of mind and language comprehension in schizophrenia. *Psicothema*, 25(4), 440–445.

Gibbs, R. W. (1994a). Figurative thought and figurative language. U: M. A. Gernsbacher (ur.), *Handbook of psycholinguistics* (str. 411–446). Academic Press.

Gibbs, R. W. (1994b). *The poetics of mind: Figurative thought, language, and understanding*. Cambridge University Press.

Gibbs, R. W., Jr., i Beitel, D. (1995). What proverb understanding reveals about how people think. *Psychological Bulletin*, 118(1), 133–154.

Gibbs, R. W., i Colston, H. L. (2006). Figurative language. U: M. J. Traxler i M. A. Gernsbacher (Eds.), *Handbook of Psycholinguistics* (str. 835–861). Academic Press.

Gibbs, R. W., Wilson, N., i Bryant, G. A. (2012). Figurative language. U: M. J. Spivey, K. McRae, i M. F. Joannis (ur.), *The Cambridge handbook of psycholinguistics* (str. 465–484). Cambridge University Press.

Glucksberg, S. (2001). *Understanding figurative language: From metaphors to idioms*. Oxford University Press.

Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole i J. L. Morgan (Eds.), *Speech acts* (str. 41–58). Academic Press.

Hains, A. (2014). *Metaphor comprehension in the treatment of people with schizophrenia* (Doktorska disertacija). University of Wollongong.

Harman, B., i Strine, H. (2023). Quantifying hyperbole: Explicit estimates of exaggerated utterances. *Psycholinguistics*, 33(1), 167–189.

HJP = Hrvatski jezični portal. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> [pregled 20. 7. 2024].

Hitrec, I., Knežević, A., Pupovac, M., Sekulić Sović, M., i Simeon, I. (2015). Koliko konteksta ima u shizofreniji? Analiza diskursa osobe koja boluje od shizofrenije. *Suvremena lingvistika*, 41(80), 87–103.

Islam, L., Scarone, S., i Gambini, O. (2011). First- and third-person perspectives in psychotic disorders and mood disorders with psychotic features. *Schizophrenia research and treatment*, 2011, 769136. <https://doi.org/10.1155/2011/769136> [pregled 6. 8. 2024].

Jo, Y. T., Park, S. Y., Park, J., Lee, J., i Joo, Y. H. (2022). Linguistic anomalies in the language of patients with schizophrenia. *Schizophrenia research. Cognition*, 31. <https://doi.org/10.1016/j.scog.2022.100273> [pregled 15. 8. 2024].

Karlović, D., i Silić, A. (2019). Razvoj koncepcije shizofrenija i poremećaja iz spektra shizofrenija. U: D. Karlović, V. Peitl, i A. Silić (ur.), *Shizofrenije* (str. 29–39). Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice, Naklada Slap.

Kuperberg, G. R. (2010a). Language in schizophrenia. Part 1: An introduction. *Language and Linguistics Compass*, 4(8), 576–589.

Kuperberg, G. R. (2010b). Language in schizophrenia. Part 2: What can psycholinguistics bring to the study of schizophrenia... and vice versa? *Language and Linguistics Compass*, 4(8), 590–604.

Klooster, N., McQuire, M., Grossman, M., McMillan, C., Chatterjee, A., i Cardillo, E. (2020). The neural basis of metaphor comprehension: Evidence from left hemisphere degeneration. *Neurobiology of Language*, 1(4), 474–491.

Koller, S., Müller, N., i Kauschke, C. (2022). The elephant in the room: A systematic review of stimulus control in neuro-measurement studies on figurative language processing. *Frontiers in Human Neuroscience*, 15, 791374. <https://doi.org/10.3389/fnhum.2021.791374> [pregled 31. 7. 2024].

Lakoff, G., Johnson, M. (2015). *Metafore koje život znače*. Zagreb: Disput

Li, X., Hu, D., Deng, W., Tao, Q., Hu, Y., Yang, X., Wang, Z., Tao, R., Yang, L., i Zhang, X. (2017). Pragmatic Ability Deficit in Schizophrenia and Associated Theory of Mind and Executive Function. *Frontiers in psychology*, 8, 2164. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02164> [pregled 13. 8. 2024].

Littlemore, J. (2015). *Metonymy: Hidden shortcuts in language, thought and communication*. Cambridge University Press.

López, B. G., i Vaid, J. (2017). Psycholinguistic Approaches to Humor. U: S. Attardo (ur.), *The Routledge Handbook of Language and Humor* (1. izd., str. 267–281) Routledge.

Lysaker, P. H., i Dimaggio, G. (2014). Metacognitive capacities for reflection in schizophrenia: Implications for developing treatments. *Schizophrenia Bulletin*, 40(3), 487–491.

Maderthaner, L., Pavlidou, A., Lefebvre, S., i sur. (2023). Neural correlates of formal thought disorder dimensions in psychosis. *Schizophrenia Bulletin*, 49, 104–114.

Maldonado, I., L. (2023). Metaphor Comprehension and the Right Hemisphere and the Connectionist Paradigm. *International Journal of Neurorehabilitation*, 10(4). <https://www.hilarispublisher.com/open-access/metaphor-comprehension-and-the-right-hemisphere-and-the--connectionist-paradigm.pdf> [pregled 17. 7. 2024].

Meyer, L., Lakatos, P., He, Y. (2021). Language Dysfunction in Schizophrenia: Assessing Neural Tracking to Characterize the Underlying Disorder(s)?. *Frontiers in neuroscience*, 15, 640502. <https://doi.org/10.3389/fnins.2021.640502> [pregled 13. 8. 2024].

Mimica, N., Uzun, S., Kozumplik, O., i Folnegović-Šmalc, V. (2006). Klasifikacija shizofrenije. *Medix: Specijalizirani medicinski priručnik*, 12, 70–73.

Noufi, T., i Zeev-Wolf, M. (2021). Activating the Right Hemisphere Through Left-Hand Muscle Contraction Improves Novel Metaphor Comprehension. *Frontiers in psychology*, 12, 729814. doi:10.3389/fpsyg.2021.729814 [pregled 30. 7. 2024].

Orellana, G., Slachevsky, A. (2013). Executive functioning in schizophrenia. *Frontiers in psychiatry*, 4, 35. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2013.00035> [pregled 3. 8. 2024].

Ostojić, D. (2012). Prva epizoda shizofrenije – Važnost ranog otkrivanja bolesti: Što o tome trebaju znati socijalni radnici?. *Ljetopis socijalnog rada*, 19(1), 53–72.

Palaniyappan, L., Homan, P., i Alonso-Sanchez, M. F. (2023). Language Network Dysfunction and Formal Thought Disorder in Schizophrenia. *Schizophrenia bulletin*, 49(2), 486–497.

Parola, A., Brasso, C., Morese, R., Rocca, P., i Bosco, F. M. (2021). Author Correction: Understanding communicative intentions in schizophrenia using an error analysis approach. *NPJ schizophrenia*, 7(1), 23. <https://doi.org/10.1038/s41537-021-00152-5> [pregled 5. 8. 2024].

Pišković, T. (2023). Leksička sinegdoha u hrvatskome jeziku. *Suvremena lingvistika*, 49(96), 225–250.

Poppa-Wyatt, M. (2020). Expressing affect with hyperbole and hyperbolic figures. U: J. Barnden i A. Gargett (ur.), *Producing figurative expression: Theoretical, experimental, and practical perspectives* (str. 449–469). John Benjamins Publishing Company.

Prakash J., Chatterjee K., Srivastava K., i Chauhan VS. (2021). First-episode psychosis: How long does it last? A review of evolution and trajectory. *Industrial psychiatry journal*, 30(2), 198–206.

Rapp, A. M., Erb, M., Grodd, W., Bartels, M., i Markert, K. (2011). Neural correlates of metonymy resolution. *Brain and Language*, 119(3), 196–205.

Rapp, A. M., Mutschler, D. E., i Erb, M. (2012). Where in the brain is nonliteral language? A coordinate-based meta-analysis of functional magnetic resonance imaging studies. *NeuroImage*, 63(1), 600–610.

Rapp, A. M., Langohr, K., Mutschler, D. E., Klingberg, S., Wild, B., i Erb, M. (2013). Isn't it ironic? Neural correlates of irony comprehension in schizophrenia. *PloS one*, 8(9), e74224. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0074224> [pregled 2. 8. 2024].

Rapp, A. M., Felsenheimer, A. K., Langohr, K., i Klupp, M. (2018). The Comprehension of Familiar and Novel Metaphoric Meanings in Schizophrenia: A Pilot Study. *Frontiers in psychology*, 8, 2251. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02251> [pregled 9. 8. 2024].

Roe D., Davidson L. (2005) Self and narrative in schizophrenia: time to author a new story *Medical Humanities*, 31, 89–94.

Rojnić Kuzman, M., Bošnjak Kuharić, D. (2023). Očuvanje kognitivnih sposobnosti kod oboljelih od shizofrenije. *Medicus*, 32, 47–58.

Rosenkranz, A., Kircher, T., i Nagels, A. (2019). Neuropsychological correlates underlying verbal fluency deficits in schizophrenia: The role of attention and executive function. U: V. Erdeljac i M. Sekulić Sović (ur.), *Interdisciplinary linguistic and psychiatric research on language disorders* (str. 46–54). FF Press, Klinika za psihijatriju Vrapče.

Rossetti, I., Brambilla, P., Papagno, C. (2018). Metaphor Comprehension in Schizophrenic Patients. *Frontiers in psychology*, 9, 670. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00670> [pregled 10. 7. 2024].

Saban-Bezalel, R., Mashal, N. (2017). Comprehension and Hemispheric Processing of Irony in Schizophrenia. *Frontiers in psychology*, 8, 943. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.0094> [pregled 14. 8. 2024].

Savić, A. (2023). Neurobiologija shizofrenije. *Medicus*, 32, 19–25

Sekulić Sović, M., Erdeljac, V., Kužina, I., Vandek, M., Mimica, N., Ostojić, D., i Savić, A. (2019). Shared lexical-semantic features and the animacy effect in early-course psychosis. U: V. Erdeljac i M. Sekulić Sović (ur.), *Interdisciplinary linguistic and psychiatric research on language disorders* (str. 69–81). Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; FF Press; Klinika za psihijatriju Vrapče.

Shamay-Tsoory, S. G., Shur, S., Barcai-Goodman, L., Medlovich, S., Harari, H., i Levkovitz, Y. (2007). Dissociation of cognitive from affective components of theory of mind in schizophrenia. *Psychiatry research*, 149(1-3), 11–2.

Shibata, M., Toyomura, A., Motoyama, H., Itoh, H., Kawabata, Y., i Abe, J. (2012). Does simile comprehension differ from metaphor comprehension? A functional MRI study. *Brain and language*, 121(3), 254–260.

Silić, A. (2023). Dijagnostika i liječenje osobe s prvom psihotičnom epizodom. *Medicus*, 32, 27–31.

Sketch Engine; hrWaC = Hrvatski mrežni korpus. <http://www.sketchengine.eu> [10. 8. 2024].

Štrkalj-Ivezić, S. (2011). *Psihoza, shizofrenija, shizoafektivni poremećaj, bipolarni poremećaj. Psihoedukacija između informacije i psihoterapije*. Zagreb: Medicinska naklada, Klinika za psihijatriju Vrapče.

Wensing, T., Cieslik, E. C., Müller, V. I., Hoffstaedter, F., Eickhoff, S. B., i Nickl-Jockschat, T. (2017). Neural correlates of formal thought disorder: An activation likelihood estimation meta-analysis. *Human brain mapping*, 38(10), 4946–4965.

Wyszomirska, J., Martyniak, E., i Bąk-Sosnowska, M. (2020). It is no joke. Metaphorical language and sense of humor in schizophrenia. Tu nie ma żartów. Język metaforyczny i poczucie humoru w schizofrenii. *Psychiatria polska*, 54(4), 687–700.

Yang, J. (2014.) The Role of the Right Hemisphere in Metaphor Comprehension: A Meta-Analysis of Functional Magnetic Resonance Imaging Studies. *Human Brain Mapping*, 35, 107–122.

Zhao, Y., Wang, Z., Zhang, Y., Zhang, Y., Zhang, J., Li, D., Xiao, C., Tan, S., i Zhang, D. (2021). Impaired emotional self-referential processing in first-episode schizophrenia. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 591401. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.591401> [pregled 6. 8. 2024].

Sažetak

Ovaj diplomski rad istražuje produkciju figurativnog jezika kod psihotičnog poremećaja. Cilj je rada istražiti figurativni jezik uzimajući u obzir dva modaliteta – verbalni (strukturirani intervju) i slikovni (slikovni podražaji). U istraživanje su bili uključeni sudionici s dijagnozom shizofrenije (F20) ili akutnom psihozom iz spektra shizofrenije (F23). Prvi dio rada pregled je dosadašnjih psiholingvističkih i neuroanatomskih istraživanja figurativnog jezika, temeljnih karakteristika psihotičnih poremećaja te jezičnih deficita karakterističnih za psihotične poremećaje. U drugom dijelu rada kvalitativnom se analizom podrobnije opisuje pragmatička razina, odnosno produkcija figurativnog jezika. Kvalitativnom smo analizom izdvojili brojne oblike figurativnog jezika na koji se oslanjaju klinički sudionici. Istraživanje pokazuje znatno veći udio figurativnog jezika u verbalnom modalitetu, odnosno strukturiranom intervjuu. Osim toga nismo uočili značajnu razliku u udjelu figurativnog jezika u dvjema vrstama zadataka kojima se ispituje slikovni modalitet. Takva bi neravnomjerna raspodjela figurativnog jezika, s obzirom na prirodu zadataka, mogla ukazati na deficite u *teoriji uma*, radnom pamćenju i izvršnim funkcijama. Rad doprinosi pomnijem razumijevanju figurativnosti kao konceptualizacijskog sredstva, ali i kao kompetenciji koja se u novijim istraživanjima razmatra kao potencijalni jezični marker.

Ključne riječi: psihotični poremećaji, figurativni jezik, strukturirani intervju, slikovni podražaj, shizofrenija.

Summary

This thesis examines the production of figurative language in psychotic disorders. The aim of the paper is to investigate figurative language considering two modalities – verbal (structured interview) and pictorial (picture stimuli). Participants with a diagnosis of schizophrenia (F20) or acute psychosis from the schizophrenia spectrum (F23) were included in the research. The first part of the paper provides an overview of psycholinguistic and neuroanatomical research on figurative language, the basic characteristics of psychotic disorders, and provides an insight into language deficits characteristic of psychotic disorders. In the second part of the paper, the pragmatic level, i.e. the production of figurative language, is described in more detail through qualitative analysis. Through a qualitative analysis, we singled out numerous forms of figurative language that clinical

participants rely on. The research shows a significantly higher proportion of figurative language in the verbal modality, i.e. the structured interview. In addition, we did not observe a significant difference in the proportion of figurative language between the two types of tasks testing the pictorial modality. Such an uneven distribution of figurative language, given the nature of the tasks, could indicate deficits in *theory of mind*, working memory, and executive functions. The paper contributes to a closer understanding of figurativeness as a conceptualization tool, but also as a competence that is considered in recent research as a potential linguistic marker.

Key words: psychotic disorders, figurative language, a structured interview, pictorial stimuli, schizophrenia.